

Grunderna för planen
för småbarnspedagogik
och Grankullas lokala
plan för
småbarnspedagogik

28.4.2017

Utkast

Innehållsförteckning

1. GRUNDERNA FÖR PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH DE LOKALA PLANERNA FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK.....	3
1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan	3
1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik	4
1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik.....	5
1.4 Frågor som avgörs på lokal nivå	7
2. SMÅBARNSPEDAGOGIKENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL	11
2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken.....	11
2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken	14
2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets växande och lärande	15
2.4 Värdegrunden.....	16
2.5 Synen på lärande	18
2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård	18
2.7 Mångsidig kompetens	19
Förmåga att tänka och lära sig	20
Kulturell och kommunikativ kompetens	21
Vardagskompetens.....	21
Multilitteracitet och digital kompetens.....	22
Förmåga att delta och påverka.....	22
2.8 Frågor som avgörs på lokal nivå	23
3. VERKSAMHETSKULTUREN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	29
3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.....	30
En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen	30
En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation	30
Delaktighet, likabehandling och jämställdhet	31
Kulturell mångfald och språkmedvetenhet	32
Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil	32
3.2 Lär miljöer inom småbarnspedagogiken	33
3.3 Samarbete inom småbarnspedagogiken.....	34
Samarbete med vårdnadshavarna	34
Mångprofessionellt samarbete	35
3.4 Frågor som avgörs på lokal nivå	36
4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	40
4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten	40

4.2	Pedagogisk dokumentation	41
4.3	Mångsidiga arbetsätt	42
4.4	Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande	42
4.5	Lärområden	43
	Språkens rika värld	44
	Mina många uttrycksformer	46
	Jag och vår gemenskap	47
	Jag utforskar min omgivning	49
	Jag växer, rör på mig och utvecklas	50
4.6	Preciseringar gällande språk och kultur	51
	Småbarnspedagogik på två språk	53
4.7	Frågor som avgörs på lokal nivå	55
5.	STÖD FÖR BARNETS UTVECKLING OCH LÄRANDE	60
5.1	Principerna för stöd	60
5.2	Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stöd	61
5.3	Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken	62
5.4	Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd	63
5.5	Frågor som avgörs på lokal nivå	64
6.	SMÅBARNSPEDAGOGIK SOM BASERAR SIG PÅ EN ALTERNATIV PEDAGOGIK ELLER EN SÄRSKILD ÅSKÅDNING.....	70
6.1	Frågor som avgörs på lokal nivå	70
7.	UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN ...	71
7.1	Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten	71
7.2	Frågor som avgörs på lokal nivå	72

1. GRUNDERNA FÖR PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH DE LOKALA PLANERNA FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en nationell föreskrift som utfärdats av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om småbarnspedagogik¹. De lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik ska utarbetas och småbarnspedagogiken ska genomföras i enlighet med denna föreskrift. Beredningen av grunderna för planen för småbarnspedagogik styrs framför allt av lagen om småbarnspedagogik, som föreskriver om barnets rätt till småbarnspedagogik och om målen för småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen, som regleras av lagen om grundläggande utbildning², är en del av småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen styrs av föreskriften om grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen har utfärdat.

Småbarnspedagogiken är en del av det finländska utbildningssystemet och ett viktigt skede i barnets växande och lärande. Vårdnadshavarna bär det primära ansvaret för sina barns fostran. Småbarnspedagogiken stödjer och kompletterar hemmens fostrande uppdrag och bidrar till barnens välbefinnande. Avsikten med den nationella styrningen av småbarnspedagogiken är att skapa likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken.

Utgångspunkten för revideringen av grunderna för planen för småbarnspedagogik har varit förändringar i barnens uppväxtmiljö och i verksamhetsmiljön inom småbarnspedagogiken. Grunderna har beretts i samarbete med olika intressentgrupper och utgående från de senaste resultaten av forskning och utvecklingsarbete.

Planen för småbarnspedagogik är en helhet som omfattar tre nivåer. Den består av de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik, de lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik.

1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan

Grunderna för planen för småbarnspedagogik har som uppdrag att stödja och styra hur småbarnspedagogiken ordnas, genomförs och utvecklas. Grunderna för planen för småbarnspedagogik ska bidra till att verksamheten håller hög kvalitet och genomförs på lika grunder i hela landet. Med småbarnspedagogik avses en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård, i vilken i synnerhet pedagogiken betonas³.

¹ Lag om småbarnspedagogik (36/1973)

² Lag om grundläggande utbildning (628/1998), 26 a § (1040/2014)

³ Lag om småbarnspedagogik 1 § (580/2015)

I grunderna för planen för småbarnspedagogik definieras småbarnspedagogikens centrala mål och innehåll, samarbetet mellan anordnaren av småbarnspedagogik och barnens vårdnadshavare, det mångprofessionella samarbetet samt innehållet i barnets plan för småbarnspedagogik⁴.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en föreskrift som är juridiskt bindande för anordnarna av småbarnspedagogik. Grunderna för planen för småbarnspedagogik innehåller förutom föreskrifter även text som belyser grunderna. I slutet av varje kapitel finns en förteckning över sådant som avgörs på lokal nivå och som styr hur den lokala planen för småbarnspedagogik utarbetas och hur den småbarnspedagogiska verksamheten genomförs. I grunderna för planen för småbarnspedagogik finns också hänvisningar till lagstiftningen. Avsikten med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan grunderna och lagstiftningen.

I detta styrdokument används begreppet anordnaren av småbarnspedagogik i betydelsen kommun, samkommun eller någon annan serviceproducent (offentlig eller privat)⁵. Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare. I det svenskspråkiga styrdokumentet används begreppen småbarnspedagogik och småbarnspedagogisk verksamhet synonymt.

1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik

Anordnarna av småbarnspedagogik ska utarbeta lokala planer för småbarnspedagogik utgående från de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik. Skyldigheten att utarbeta en plan för småbarnspedagogik gäller också övrig småbarnspedagogik som kommunen köper och privat daghemsverksamhet eller privat familjedagvård som övervakas av kommunen⁶. De lokala planerna för småbarnspedagogik är bindande och de ska utvärderas och utvecklas. Den lokala planen för småbarnspedagogik kan utarbetas så att den gäller alla verksamhetsformer (dagem, familjedagvård och övrig småbarnspedagogik) eller skilt för varje verksamhetsform. Flera anordnare av småbarnspedagogik kan också komma överens om att utarbeta, utvärdera och utveckla planen för småbarnspedagogik gemensamt.

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas så att den preciserar, styr och stödjer anordnandet av småbarnspedagogiken på lokal nivå. Då planen för småbarnspedagogik görs upp ska man beakta lokala särdrag, eventuella pedagogiska prioriteringar, barnens behov samt resultat av utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller småbarnspedagogiken. De lokala planerna kan precisera de nationella grunderna, men de kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas med hänsyn till övriga planer som utarbetas på lokal nivå, bland annat:

⁴ Lag om småbarnspedagogik 9 § (580/2015)

⁵ Lag om småbarnspedagogik 1 §

⁶ Lag om småbarnspedagogik 15–26 § (909/2012)

- planer och beslut som gäller småbarnspedagogik, barn och familjer
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- eventuell läroplan för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen⁷
- integrationsplan⁸.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att personalen inom småbarnspedagogiken, vårdnadshavarna och barnen ges möjlighet att vara med och utarbeta och utveckla den lokala planen för småbarnspedagogik⁹.

Den lokala planen för småbarnspedagogik ska utarbetas i samarbete med de lokala myndigheterna som sköter uppgifter inom undervisningen och social- och hälsovården. För att säkra kontinuiteten och barnets växande och lärande som en helhet deltar representanter för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i att utarbeta och utveckla planen för småbarnspedagogik. Anordnaren av småbarnspedagogik ska godkänna planen för småbarnspedagogik separat för småbarnspedagogik på svenska, finska, samiska och vid behov för småbarnspedagogik på något annat språk¹⁰.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten och delta i utomstående utvärdering av verksamheten¹¹. Utvärderingen behandlas närmare i kapitel 7.

1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har enligt lagen om småbarnspedagogik rätt till systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. För att uppfylla detta ska en plan för småbarnspedagogik utarbetas för varje barn på ett daghem eller i familjedagvård¹². Barnets plan för småbarnspedagogik ska utgå från barnets behov och barnets bästa. De mål som anges i planen ska gälla den pedagogiska verksamheten. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavaren utarbeta barnets plan för småbarnspedagogik då barnet börjar på daghem eller i familjedagvård. Barnets åsikt och önskemål ska klargöras och beaktas i planen. Personalen har ansvar för att hitta lämpliga sätt att klargöra barnets perspektiv. De mål som beskrivs i barnens planer för småbarnspedagogik ska beaktas då verksamheten i barngruppen planeras och lärmiljöerna utvecklas.

⁷ Barnskyddslag (417/2007), 12 § (1292/2013)

⁸ Lag om främjande av integration 15 § (1386/2010)

⁹ Lag om småbarnspedagogik 7 b § (580/2015)

¹⁰ Lag om småbarnspedagogik 11 § 2 mom. (875/1981)

¹¹ Lag om småbarnspedagogik 9 b § (580/2015)

¹² Lag om småbarnspedagogik 7 a § (580/2015)

Vid daghemmen ansvarar en person som har behörighet som barnträdgårdslärare för att planen för småbarnspedagogik utarbetas och utvärderas¹³. Barnträdgårdslärarens sakkunskap ska anlitas då en plan utarbetas för ett barn i familjedagvård¹⁴. Sakkunniga och andra parter som stödjer barnets utveckling och lärande deltar vid behov i utarbetandet av planen.

Barnets plan för småbarnspedagogik är det dokument där de mål och åtgärder som stödjer barnets utveckling, lärande och välbefinnande ska anges. I planen ska barnets kunnande, styrkor, intresseområden och individuella behov beskrivas. Det är viktigt att vårdnadshavarens och personalens iakttagelser och uppfattningar om barnets utveckling och lärande samt förmåga att fungera i grupp överensstämmer med det som anges i barnets plan för småbarnspedagogik. Pedagogisk dokumentation (kapitel 4.2) ska användas då planen utarbetas. Planen ska också beakta barnets språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska man ange barnets eventuella stöd för utveckling och lärande och hur stödet ska genomföras¹⁵ (kapitel 5.4). Om barnet har en långvarig sjukdom som kräver läkemedelsbehandling på daghemmet eller i familjedagvården ska man som en del av barnets plan för småbarnspedagogik göra upp en plan för läkemedelsbehandling¹⁶.

Genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik ska utvärderas och planen ska ses över minst en gång om året. Planen ska dock granskas alltid då barnets behov kräver det.¹⁷ Initiativet till att granska planen kan komma från personalen, någon annan myndighet som man samarbetat med i frågor som gäller barnet eller från barnets vårdnadshavare¹⁸. Då barnets plan för småbarnspedagogik utvärderas ska fokus särskilt läggas på hur verksamheten organiserats och hur pedagogiken genomförts.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska följande anges:

- barnets styrkor när det gäller utveckling och lärande samt barnets intressen
- mål som stödjer barnets utveckling, lärande och välbefinnande, de åtgärder som behövs för att uppnå målen och en utvärdering av hur målen uppnåtts
- barnets eventuella behov av stöd (kapitel 5)
- en eventuell plan för läkemedelsbehandling
- barnens, personalens och vårdnadshavarnas gemensamma överenskommelser
- andra eventuella sakkunniga som varit med och utarbetat planen
- när planen har utarbetats, granskats och när den granskas nästa gång.

¹³ Lag om småbarnspedagogik 7 a § och Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 18

¹⁴ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 18

¹⁵ Lag om småbarnspedagogik 7 a §

¹⁶ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 18

¹⁷ Lag om småbarnspedagogik 7 a §

¹⁸ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 19

1.4 Frågor som avgörs på lokal nivå

Den lokala planen för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik ska utarbetas på det sätt som anordnaren av småbarnspedagogik bestämmer i enlighet med lagen om småbarnspedagogik och i enlighet med de mål och riktlinjer som beskrivs i detta kapitel och i dessa grunder. I grunderna för planen för småbarnspedagogik anges i slutet av varje huvudkapitel vilka frågor som ska avgöras och beskrivas i den lokala planen för småbarnspedagogik.

Den lokala planen för småbarnspedagogik kan godkännas antingen för hela kommunen, per enhet, grupp eller verksamhetsform eller delvis för hela kommunen och delvis per enhet, grupp och verksamhetsform. Då anordnaren är någon annan serviceproducent kan planen godkännas på samma grunder som ovan eller gemensamt för hela verksamheten.¹⁹

Då den lokala planen för småbarnspedagogik görs upp ska anordnaren av småbarnspedagogik besluta och beskriva

- på vilka språk planen för småbarnspedagogik utarbetas och godkänns
- om den lokala planen helt eller delvis utarbetas per anordnare, enhet, grupp, verksamhetsform eller som regionala planer
- hur strukturen i planen för småbarnspedagogik ser ut, i vilken ordning frågor behandlas och hur planen publiceras
- på vilket sätt personalen inom småbarnspedagogiken, barnen och vårdnadshavarna är med och utarbetar, utvärderar och utvecklar planen för småbarnspedagogik²⁰
- på vilket sätt man samarbetar med sakkunniga inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och social- och hälsovården samt andra eventuella samarbetspartner
- på vilket sätt lokala särdrag, olika sätt att ordna småbarnspedagogisk verksamhet, utvecklingsmål och andra lokala planer som gäller barnen beaktas då planen för småbarnspedagogik görs upp
- hur planen för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas samt utvecklas
- strukturen för barnets plan för småbarnspedagogik och riktlinjer för hur den ska utarbetas och utvärderas.

I den lokala planen för småbarnspedagogik kan man använda text från grunderna för planen för småbarnspedagogik.

¹⁹ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 9 a §, s. 21

²⁰ Lag om småbarnspedagogik 7 b §

1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan

I Grankulla ser vi småbarnspedagogiken som en helhet där vård, fostran och undervisning går in i varandra. Dessa delområden har olika vikt beroende på barnens ålder och utvecklingsstadium och även i olika situationer. Exempelvis behövs det mer vård och omsorg när barnet blir trött. Ju mindre barnet är, desto viktigare är det att växla mellan famnen och leken. Till småbarnspedagogiken hör, förutom situationer som präglas av vård och växelverkan, lek, små uppgifter och annan verksamhet som är betecknande för ett barn.

Den vuxnas viktiga uppgift inom småbarnspedagogiken är att vara närvarande som en människa som genom sin blotta existens skapar trygghet. När barnets grundläggande behov har tillgodosetts, kan barnet rikta sitt intresse till andra barn, till omgivningen och till aktiviteter. Ett barn som känner trygghet är fritt att uppleva glädje, att leka, utvecklas och lära sig nytt. Barnet upplever uppskattning och förståelse, och genom att vara i centrum för andras intresse upplever barnet sig som en källa till glädje, närhet och fröjd. Barnet blir bemött utgående från sina individuella behov, sin personlighet, sin familjekultur och sitt temperament. Barnet upplever sig som likvärdig oberoende av kön, social eller kulturell bakgrund, eller etnisk härkomst.

Målsättningen för småbarnspedagogiken i Grankulla är att främja barnets välbefinnande, tillväxt och inläring. Ju yngre barn det är frågan om, desto tätare är samarbetet med vårdnadshavarna inom småbarnspedagogiken. God och varm vård, fostran och undervisning bildar en helhet som främjar barnets utveckling av en positiv självbild, av interaktionsfärdigheter samt utvecklingen av tänkande och språk. En mekanisk växelverkan är inte tillräcklig, för att utveckla en människorelation som stöder utvecklingen behövs växelverkan som innehåller glädje och tillfredsställelse. Inom småbarnsfostran stöder vi vårdnadshavarnas och barnets anknytningsrelation och hjälper barnet att också i dagvården bygga upp en viktig människorelation. Att stödja barnets och föräldrarnas anknytningsrelation innebär bland annat att en sensitiv vuxen hjälper barnet att identifiera olika känslor som dyker upp under dagen.

Grankulla stads plan för småbarnspedagogik bygger på de riksomfattande grunderna för planen för småbarnspedagogik, kompletterade med Grankullas prioriteringar. Barnets och familjens välbefinnande är i centrum, och verksamheten styrs förutom av hela Grankullas värderingar av småbarnspedagogikens vision "Starka rötter, bärande vingar".

1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik

Grankulla stads plan för småbarnspedagogik bygger på de riksomfattande grunderna för planen för småbarnspedagogik, kompletterade med Grankullas prioriteringar. Stadens plan för småbarnspedagogik definierar, styr och stödjer småbarnspedagogiken i alla kommunala och köpavtalsenheter i staden oberoende av om de är finsk-eller svenskspråkiga. Planen för småbarnspedagogik presenterar också den öppna familjeverksamheten som en del av det stöd som ordnas för barnets utveckling och inläring. Enheterna för småbarnspedagogik gör också årligen upp egna verksamhetsplaner med utgångspunkt i stadens plan för småbarnspedagogik. Då verksamhetsplanen görs upp specificerar enheterna hur de principer som beskrivs i de olika kapitlen kommer att omsättas i praktiken i den småbarnspedagogik som de olika grupperna tillhandahåller, med beaktande av de barn som ingår i gruppen under verksamhetsåret och deras individuella behov.

Staden har övervakningsansvar i enlighet med lagen om småbarnspedagogik över de privata enheter som erbjuder småbarnspedagogik och verkar inom Grankulla stads område, och varje enhet är skyldig att göra

upp en plan för småbarnspedagogik med utgångspunkt i grunderna för den riksomfattande planen för småbarnspedagogik som sedan stadens övervakningsorgan kan ta del av.

I samband med den årliga utvärderingen av verksamhetsplanen utvärderas också utfallet av stadens plan för småbarnspedagogik i enheterna för småbarnspedagogik. Stadens plan för småbarnspedagogik uppdateras vid behov och åtminstone då Utbildningsstyrelsen uppdaterat sina styrande dokument.

I arbetet med att göra upp stadens plan för småbarnspedagogik deltar från varje barngrupp i de kommunala daghemmen och de privata daghem som vid tidpunkten omfattas av gällande avtal om köp av tjänster en uppfostringsansvarig person, i mån av möjlighet en barnträdgårdslärare, som tillsammans med daghemsföreståndarna och TJR-gruppen utgör en kärngrupp för arbetet. Kärngruppen bearbetar processen vid enheterna och gör både den övriga personalen och barnen delaktiga i arbetet. Vårdnadshavare, samarbetsparter och andra intresserade erbjuds möjlighet till insyn i arbetet bl.a. genom att man bloggar om hur arbetet framskrider. Utöver detta begärs kommentarer till texten skilt från social- och hälsovårdssektorns samt bildningssektorns samarbetsparter bl.a. inom bildningens ledningsgrupp, projektet Koko Hela Grani, samt inom ledningsgruppen för hälsofrämjandet, med målet att främja samarbete och skapa en enhetlig lärostig för barnen. Chefen för småbarnsfostran leder arbetet med att göra upp planen för småbarnspedagogik.

Stadens plan för småbarnspedagogik görs upp som likalydande planer på finska och svenska, som godkänns i den finska respektive svenska nämnden/utskottet för utbildning och småbarnsfostran.

1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik

Barnets plan är ett pedagogiskt dokument och det är barnträdgårdslärarna i barngruppen som bär ansvaret för den. Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken grundar sig på en bred expertis där alla yrkesmänniskor som arbetar inom barngruppen har ansvaret för vardagsiakttagelser gällande barnets tillväxt, utveckling och lärande.

Barnets plan för småbarnspedagogik antecknas på en blankett (bilaga 1: barnets plan för småbarnspedagogik, saknas, bilaga 2: anvisningar för vasudiskussion, saknas), som vårdnadshavarna undertecknar och får en kopia av om de så önskar. Det finns en skild blankett för barnets hörande (bilaga 3, saknas), och den bifogas till barnets plan för småbarnspedagogik. Barnets plan för småbarnspedagogik antecknas och uppdateras på samma blankett då barnet är 0 – 3 år och en ny blankett tas i bruk för 4 – 5 – åringar.

Barnets vasudiskussion, som barnträdgårdsläraren sammankallar, förs åtminstone två gånger per verksamhetsår. Andra pedagogiska samtal som förs med barnet och familjen kan vid behov sammanknippas med vasudiskussionen. Sådana samtal är Föra barn på tal –samtalet (FBT) eller samtalet som förs i samband med 4-årsgranskningen.

I barnets vasudiskussion deltar barnets vårdnadshavare och barnträdgårdsläraren samt vid behov specialbarnträdgårdsläraren eller annan mångprofessionell aktör. Vid behov bes vårdnadshavarna om tillstånd att bjuda in mångprofessionella parter. Vid delad vårdnad bjuds båda vårdnadshavarna till en gemensam vasudiskussion, där andra personer som har en roll i barnets vardag kallas med bara med båda vårdnadshavarnas samtycke. I så fall är det sammankallaren som ber om tillstånden.

Barnens planer för småbarnspedagogik fungerar som grund för den gruppvisa planen för småbarnspedagogik (gruppvasu)(bilaga 4, saknas). Gruppvasun görs i början av verksamhetsperioden och den lever i gruppens vardag så att den regelbundet uppdateras i teammöten. I gruppvasun kommer man överens om rutiner och handlingsätt på basis av både gruppens och de enskilda barnens behov. Dessutom skriver teamet en verksamhetsplan där allmänna mål och linjedragningar för gruppen bestäms (bilaga 5 saknas).

2. SMÅBARNSPEDAGOGIKENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL

Den småbarnspedagogiska verksamheten är en samhällsservice som har många uppdrag. Småbarnspedagogikens uppdrag är att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens helhetsmässiga uppväxt, utveckling och lärande. De småbarnspedagogiska tjänsterna ska främja jämlikhet och likabehandling mellan barnen och förebygga marginalisering. De kunskaper och färdigheter som barnen tillägnar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten stärker deras delaktighet och aktiva deltagande i samhället. Småbarnspedagogiken stödjer också vårdnadshavarna i det fostrande arbetet och möjliggör att de kan delta i arbetslivet eller studier.

2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken

Kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogik i den omfattning och i sådan form som behovet i kommunen förutsätter. Enligt lagen om småbarnspedagogik kan småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på daghem, i familjedagvård eller som övrig småbarnspedagogik.²¹ Barnets rätt till småbarnspedagogik gäller enligt lagen den verksamhet som ges på daghem eller i familjedagvård. Vårdnadshavaren beslutar om barnets deltagande i småbarnspedagogiken. Barn som deltar i förskoleundervisningen ska ha möjlighet att delta i småbarnspedagogisk verksamhet på det sätt som lagen föreskriver²².

En kommun eller samkommun kan antingen själv anordna småbarnspedagogik eller köpa småbarnspedagogiska tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent. Om tjänsterna köps av offentliga eller privata serviceproducenter, måste kommunen eller samkommunen försäkra sig om att tjänsterna uppfyller den kvalitet som förutsätts av motsvarande kommunal verksamhet. Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de författningar som gäller småbarnspedagogik och enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik²³. Ett kommunalt organ eller en tjänsteinnehavare som organet utsett, Regionförvaltningsverket och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården ansvarar för handledningen, rådgivningen och tillsynen av privata serviceproducenter²⁴.

Kommunen ska se till att småbarnspedagogiken anordnas på barnets modersmål, då det är svenska, finska eller samiska²⁵. För ett barn som använder teckenspråk kan småbarnspedagogik ges på teckenspråk²⁶. Kommunen ska i den utsträckning som motsvarar behovet inom småbarnspedagogiken ha tillgång till tjänster av en specialbarträdgårdslärare²⁷.

²¹ Lag om småbarnspedagogik 11 § 1 mom. (580/2015)

²² Lag om småbarnspedagogik 11 b § (1290/1999)

²³ Lag om småbarnspedagogik 10 § (909/2012)

²⁴ Lag om privat socialservice 3 § (922/2011) och lag om småbarnspedagogik 1 och 10 §

²⁵ Lag om småbarnspedagogik 11 § 2 mom.

²⁶ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 6 punkten (580/2015)

²⁷ Lag om småbarnspedagogik 4 a § 2 mom. (909/2012)

Förpliktelseerna som styr småbarnspedagogiken bygger på Finlands grundlag, lagen om småbarnspedagogik och förordningen om barndagvård²⁸ samt på grunderna för planen för småbarnspedagogik. Den småbarnspedagogiska verksamheten regleras också i tillämpliga delar av föreskrifter om socialvård²⁹, förvaltningslagen³⁰ och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet³¹. Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person³². Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då småbarnspedagogiken ordnas. Sådana är bland annat diskrimineringslagen³³, lagen om jämställdhet³⁴, Europakonventionen³⁵, FN:s konvention om barnets rättigheter³⁶, FN:s konvention om handikappades rättigheter³⁷, FN:s deklaration om urfolkens rättigheter³⁸ och FN:s globala mål för hållbar utveckling³⁹. Småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt principen om inkludering. Alla barn ska, oberoende av till exempel behov av stöd, handikapp eller kulturell bakgrund, ha möjlighet att delta i den gemensamma småbarnspedagogiska verksamheten.

De nationella målen för småbarnspedagogiken fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målen styr hur grunderna för planen för småbarnspedagogik, den lokala planen för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas.

Enligt lagen om småbarnspedagogik⁴⁰ är syftet med småbarnspedagogiken att

- 1) hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling,
- 2) stödja barnets förutsättningar för inläring och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet,
- 3) ordna mångsidig pedagogisk verksamhet med utgångspunkt i barns lek, rörelse, konst och kulturtradition samt ge barnet möjligheter till positiva upplevelser av lärande,
- 4) säkerställa en småbarnspedagogisk miljö som är utvecklande, främjar inläring och är hälsosam och trygg,
- 5) trygga ett verksamhets sätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och personalen inom småbarnspedagogiken,

²⁸ Förordning om barndagvård (239/1973)

²⁹ Socialvårdslag (1301/2014) och lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000)

³⁰ Förvaltningslag (434/2003)

³¹ Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)

³² Finlands grundlag 6 § 2 mom. och 19 § (731/1999)

³³ Diskrimineringslag (1325/2014)

³⁴ Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) och ändringen av den (1329/2014)

³⁵ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna 1990

³⁶ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

³⁷ FN:s konvention om handikappades rättigheter 2007

³⁸ FN:s deklaration om urfolkens rättigheter 2007

³⁹ Globala mål för hållbar utveckling – Agenda 2030. FN:s toppmöte 2015

⁴⁰ Lag om småbarnspedagogik 2 a §

- 6) erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnspedagogik, främja jämställdhet mellan könen samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund,
- 7) identifiera barnets individuella behov av stöd och, när det uppkommit behov av stöd, organisera ett ändamålsenligt stöd inom småbarnspedagogiken, vid behov i form av mångprofessionellt samarbete,
- 8) utveckla barnets förmåga till samarbete och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlingsätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap,
- 9) säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt,
- 10) i samverkan med barnet och dess föräldrar eller andra vårdnadshavare främja en harmonisk utveckling hos barnet och dess holistiska välbefinnande samt stödja barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare i fostringsarbetet.

Anordnaren av småbarnspedagogik är skyldig att informera vårdnadshavarna om målen och verksamheten inom de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik. Vårdnadshavaren ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten som barnet deltar i. Vårdnadshavarna ska också regelbundet ges möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken på lokal nivå och vid enheten i fråga.

Barnens deltagande i småbarnspedagogiken varierar beroende på familjernas val, barnens lagstadgade rätt till småbarnspedagogik och enligt anordnarens beslut. Detta ska beaktas då de lokala planerna görs upp.⁴¹

Lärmiljön inom småbarnspedagogiken ska vara utvecklande och främja lärandet samt vara hälsosam och trygg med hänsyn till barnets ålder och utveckling. Lokalerna och redskapen ska vara ändamålsenliga och tillgängliga⁴². Barn på daghem och i familjedagvård ska serveras fullvärdiga måltider. Måltiderna ska vara ändamålsenligt ordnade och handledda.⁴³ Småbarnspedagogiken ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Småbarnspedagogiken får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

Inom småbarnspedagogiken ska bestämmelserna om personalens behörighetsvillkor iakttas⁴⁴. Vid anordnandet av småbarnspedagogik ska man dessutom beakta bestämmelserna om arbetarskydd och säkerhet samt om användning av personuppgifter och bestämmelserna om utredning av

⁴¹ Lag om småbarnspedagogik 11, 11 a och 11 b § (108/2016) och Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om småbarnspedagogik och lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (RP 80/2015 rd), motivering till 11 a och 11 b §, s. 37–45

⁴² Lag om småbarnspedagogik 6 § (580/2015)

⁴³ Lag om småbarnspedagogik 2 b § (580/2015)

⁴⁴ Lag om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården 7–8, 10, 15–16 § (272/2005) och lag om yrkesutbildade personer inom socialvården 3 och 8 § (817/2015)

brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn⁴⁵. Inom småbarnspedagogiken ska man förebygga mobbning och ingripa vid mobbning⁴⁶. Säkerheten ska systematiskt förbättras och regelbundet utvärderas. Kommunen ska vid anordnandet av småbarnspedagogik samarbeta med de instanser som ansvarar för undervisning, idrott och kultur, socialvård, barnskydd, rådgivningsverksamhet och övrig hälsovård samt med andra nödvändiga aktörer.⁴⁷ Personalen inom småbarnspedagogiken omfattas också av bestämmelserna om att styra personer till att söka socialservice och att göra en barnskyddsanmälan⁴⁸.

2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken

Småbarnspedagogik ges på daghem, i familjedagvård eller som övrig småbarnspedagogik, exempelvis i form av klubb- eller lekverksamhet⁴⁹. Målen i lagen om småbarnspedagogik och i grunderna för planen för småbarnspedagogik styr alla verksamhetsformer av småbarnspedagogik. De olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik skiljer sig från varandra i fråga om lärmiljöer, resurser, personalens utbildning och behörighetsvillkor, personalstruktur, barngruppens storlek och relationstalet mellan barn och personal. Det är viktigt att vårdnadshavarna får tillräcklig information om alla verksamhetsformer med avseende på deras innehåll och särdrag. Tillsammans med vårdnadshavaren ska man diskutera vilken verksamhetsform och vilken omfattning som gynnar barnet och svarar mot barnets behov.⁵⁰ Rådgivning och handledning ska ges då familjen söker sig till de småbarnspedagogiska tjänsterna, men också när barnet redan omfattas av tjänsterna.⁵¹

Småbarnspedagogik som ges på daghem är den vanligaste formen av småbarnspedagogik. På daghemmen sker verksamheten i grupper. Barngrupperna kan bildas på olika sätt, till exempel utgående från barnens ålder, syskonrelationer eller behov av stöd. Grupperna ska vara pedagogiskt ändamålsenliga och bestämmelserna om personaldimensionering och gruppernas maximala storlek ska beaktas då grupperna bildas⁵². Av personalen i vård- och fostringsuppgifter på ett daghem ska åtminstone en tredjedel vara behöriga barnträdgårdslärare, den övriga personalen ska ha behörighet i enlighet med 8 § i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad

⁴⁵ Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002)

⁴⁶ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 6 §, s. 17

⁴⁷ Lag om småbarnspedagogik 11 e § (580/2015)

⁴⁸ Socialvårdslag 35 § och Barnskyddslag 25 och 25 a § (88/2010 och 1302/2014)

⁴⁹ Lag om småbarnspedagogik 1 §

⁵⁰ Lag om småbarnspedagogik 11 a § (108/2016), 11 b § (1290/1999) och 11 c § (909/2012), lag om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996) och Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om småbarnspedagogik och lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (RP 80/2015 rd), motivering till 11 a §, s. 22, 37–45

⁵¹ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om småbarnspedagogik och lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn och lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (RP 80/2015 rd), motivering till 11 a §, s. 44

⁵² Lag om småbarnspedagogik 5 § (108/2016) och 5 a § (580/2015)

personal inom socialvården⁵³. Daghemmens mångprofessionella personal är en resurs för en kvalitativ småbarnspedagogik när allas kompetens, ansvarsområden, uppgifter och yrkesroller tas till vara på ett ändamålsenligt sätt. Lagen om småbarnspedagogik betonar vikten av pedagogik och barnträdgårdslärares pedagogiska ansvar⁵⁴. Barnträdgårdsläraren har det övergripande ansvaret för att planera verksamheten i barngruppen, för att genomföra verksamheten planenligt så att målen uppnås samt för att utvärdera och utveckla verksamheten. Barnträdgårdslärarna, barnskötarna och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken ska planera och genomföra verksamheten tillsammans.

Familjedagvård är småbarnspedagogisk verksamhet som genomförs i en liten grupp. Familjedagvården kan ordnas i familjedagvårdarens eller barnets hem eller som gruppfamiljedagvård. Då barngrupperna inom familjedagvården bildas ska man fästa uppmärksamhet vid att grupperna är ändamålsenliga. Familjedagvårdare som arbetar i ett hem ansvarar för verksamheten i sin grupp. Ledaren inom familjedagvården stödjer familjedagvårdarna när det gäller att planera och genomföra en målinriktad verksamhet.

Genomförandet av och tyngdpunkterna för övrig småbarnspedagogik varierar beroende på anordnarens beslut. Övrig småbarnspedagogik kan ordnas till exempel som lekparke- eller klubbverksamhet. Verksamheten ska vara handledd och målinriktad. Övrig småbarnspedagogik kan erbjuda till exempel utomhusvistelse, spontan lek, konstfostran och fostran till fysisk aktivitet. Därtill kan övrig småbarnspedagogik erbjuda vårdnadshavarna ledd samvaro tillsammans med barnen samt andra sociala kontakter.

2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets växande och lärande

Småbarnspedagogiken är en central service för barn och familjer, som de flesta barn tar del av innan läroplikten börjar. Barnet har med sig sina tidigare erfarenheter, där kommunikationen och den emotionella anknytningen mellan barnet och vårdnadshavaren är av central betydelse. Personalens uppgift är att skapa en förtroendefull relation till barnet. Samarbetet mellan personalen och vårdnadshavarna skapar kontinuitet och trygghet i barnens liv. Ett ömsesidigt, öppet och respektfullt bemötande är viktigt då målen för den småbarnspedagogiska verksamheten görs upp utgående från det enskilda barnet. För att familjernas och personalens fostrande arbete ska bilda en meningsfull helhet för barnet är det viktigt med ett regelbundet samarbete.

Utgångspunkten för en pedagogisk verksamhet är att personalen inser vilken betydelse barndomen har och att personalen har insikt i barns växande, utveckling och lärande. Lika viktigt är det att personalen känner varje enskilt barn och beaktar barnets individuella utveckling. En förutsättning för att känna varje barn är att relationerna mellan barnen och personalen är så varaktiga som möjligt⁵⁵.

⁵³ Förordning om barndagvård 6 § (806/1992), 6 § 4 mom. (1282/2015)

⁵⁴ Lag om småbarnspedagogik 1 och 7 a §

⁵⁵ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 5 punkten

Småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grunden för ett livslångt lärande. Att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen känner till utbildningssystemet och de centrala mål, särdrag och tillvägagångssätt som kännetecknar de olika stadierna inom systemet är utgångspunkten för en kvalitativ helhet. För att barnens välbefinnande, utveckling och lärande ska ske smidigt, ska även övergångarna planeras och utvärderas.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska skapa sådana samarbetsstrukturer och rutiner för informationsöverföring att övergångarna från hemmet till småbarnspedagogiken, inom småbarnspedagogiken, från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt. Vid övergångsskedena ska man samarbeta med vårdnadshavaren och ta hänsyn till barnets bästa. Vid överföringen av information kan man använda barnets plan för småbarnspedagogik och andra dokument som beskriver barnets utveckling och lärande och som har samlats in under den tid barnet har deltagit i den småbarnspedagogiska verksamheten. Vid överföringen av information ska gällande bestämmelser följas.⁵⁶

2.4 Värdegrunden

Värdegrunden i grunderna för planen för småbarnspedagogik baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter⁵⁷, lagen om småbarnspedagogik⁵⁸ och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁵⁹. Principerna omfattar att barnets bästa kommer i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras.

Barndomens egenvärde

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att skydda och främja barnens rätt till en god och trygg barndom. Småbarnspedagogiken bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i sin grupp.

Att växa som människa

Småbarnspedagogiken bygger på respekt för livet, de mänskliga rättigheterna samt människolivets okränkbarhet och en hållbar livsstil. Personalen ska stödja barnens utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred.

⁵⁶ Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 16 och 17 §

⁵⁷ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

⁵⁸ Lag om småbarnspedagogik 2 a, 2 b, 7 a och 7 b §

⁵⁹ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2007

Småbarnspedagogiken värdesätter bildning. Det synliggörs i det sätt på vilket var och en ser på sig själv, på andra människor, på sin omgivning och på kunskap samt i sättet och viljan att göra rätt. Personalen ska vägleda barnen att handla i enlighet med värdegrunden och att diskutera värderingar och ideal. Ingen form av mobbning, rasism eller våld ska accepteras.

Barnets rättigheter

Barnen har rätt att uttrycka sig, sina tankar och åsikter samt bli förstådda utgående från sina egna förutsättningar att kommunicera och uttrycka sig. Alla barn har rätt till god undervisning, omsorg och uppmuntrande respons. Barnen har rätt att leka, lära sig genom lek, glädjas över sitt lärande och bilda sig en uppfattning om sig själva, sina identiteter och världen utifrån sina egna perspektiv. Barnen har rätt till social gemenskap och att vara en del av en grupp. Barnen har rätt att få mångsidig information, hantera känslor och konflikter samt pröva på och lära sig nya saker.⁶⁰

Likabehandling, jämlikhet och mångfald

Småbarnspedagogiken främjar det finländska samhällets demokratiska värderingar så som likvärdighet, jämlikhet och mångfald. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina färdigheter och göra sina val oberoende av förväntningar baserade till exempel på kön, ursprung, kulturell bakgrund eller andra orsaker som gäller barnet som person. Personalen ska skapa en atmosfär som respekterar mångfald. Småbarnspedagogiken bygger på ett mångskiftande finländskt kulturarv som fortsätter att formas genom samverkan mellan barnen, deras vårdnadshavare och personalen.

Mångfald av familjer

En professionell, öppen och respektfull inställning till mångfalden av familjer och familjers olika språk, kulturer, åskådningar och religioner, traditioner samt syn på fostran skapar förutsättningar för ett bra fostringssamarbete⁶¹. Barnens familjeidentitet och familjerelationer stöds så att varje barn får känna att den egna familjen är värdefull.

Hälsosam och hållbar livsstil

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att vägleda barnen att tillägna sig hälsosamma levnadsvanor. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina emotionella färdigheter och sitt estetiska tänkande. I småbarnspedagogiken ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska dimensionen. Småbarnspedagogiken ska lägga grunden för ekosocial bildning, så att människan förstår att den ekologiska hållbarheten är en förutsättning för social hållbarhet och mänskliga rättigheter.

⁶⁰ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

⁶¹ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 6 punkten

2.5 Synen på lärande

Grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger på en syn på lärande, enligt vilken barnen växer, utvecklas och lär sig genom att kommunicera med andra människor och den närmaste omgivningen. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Barn är nyfikna till sin natur och de vill lära sig nytt, repetera och upprepa. Lärande är en helhetsbetonad process och sker överallt. Lärande inbegriper kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser och tankar. Barnen lär sig bland annat genom att iaktta och observera sin omgivning och genom att ta efter andras beteende. Barnen lär sig också genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själv och genom skapande verksamhet.

Utgångspunkten för lärandet i småbarnspedagogiken är barnets tidigare erfarenheter, intressen och kunskaper. Det är viktigt att det som barnen ska lära sig har anknytning till barnens växande färdigheter, erfarenhetsvärld och kulturella bakgrund. Barn lär sig bäst då de mår bra och känner sig trygga. Positiva känsloupplevelser och kommunikation med andra främjar lärandet. Barngruppen och känslan av att ingå i en gemenskap är av central betydelse för barnets lärande och delaktighet. Barnen ska få handledning och stöd i sitt lärande. En målinriktad, lagom utmanande verksamhet som intresserar barnen inspirerar dem att lära sig mer. Varje barn ska få uppleva och känna glädje över att lyckas och lära sig och över sig själv som en lärande individ.

Leken är betydelsefull för lärandet hos barn i småbarnsåldern. Leken motiverar och ger barnet glädje samtidigt som den bidrar till att barnet lär sig många nya färdigheter och tillägnar sig kunskap. I småbarnspedagogiken ska lekens egenvärde för barnet och lekens pedagogiska betydelse för barnets lärande samt för barnets helhetsmässiga utveckling och välbefinnande uppmärksammas.

2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

I grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger pedagogiken på en bestämd värdegrund, syn på barnet, barndomen och lärande. Med pedagogik avses en planerad och målinriktad, professionellt ledd verksamhet, som grundar sig på tvärvetenskaplig kunskap, framför allt pedagogisk och småbarnspedagogisk kunskap, som genomförs av yrkesutbildad personal i syfte att säkerställa att barnen mår bra och lär sig. Pedagogiken synliggörs i verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i den helhet som består av fostran, undervisning och vård. Betoningen på pedagogik inom hela den småbarnspedagogiska verksamheten förutsätter pedagogisk sakkunskap⁶² och att personalen har en gemensam syn på hur barns lärande och välbefinnande kan främjas på bästa sätt.

⁶² Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 18

Småbarnspedagogiken genomförs i samspel mellan personalen, barnen och omgivningen, där fostran, undervisning och vård bildar en enhetlig helhet. Dessa tre dimensioner kan granskas som separata begrepp men i den praktiska verksamheten hänger de ihop. Detta gör det möjligt att utgå från ett helhetsperspektiv för att främja barnets växande, utveckling och lärande. Fostran, undervisning och vård betonas på olika sätt i verksamheten för barn i olika åldrar och i de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik.

Fostran är verksamhet genom vilken kulturella värderingar, seder och normer förmedlas, formas och förnyas. Målet med fostran är att föra kulturarvet, viktiga värderingar och traditioner vidare till nästa generation. Barnen ska handledas att forma sina egna åsikter och förhålla sig kritiskt till rådande tanke- och handlingsmönster samt att handla etiskt hållbart. Fostransuppdraget är att medvetet handleda barnen att forma sina individuella identiteter så att de lär sig förstå hur deras handlingar påverkar andra människor och sin omgivning. Barnens utveckling ska stödjas så att de lär sig agera och använda sina kunskaper även till förmån för andra.

Undervisningen grundar sig på synen på lärande som har definierats i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Undervisningen ska främja barnens lärande och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om sig själva, andra människor och den omgivande världen. I småbarnspedagogiken ska barnen inspireras och motiveras att lära sig nytt samt handledas att använda olika sätt att lära sig. Undervisningen ska stödja och utnyttja barnens naturliga nyfikenhet och lust att upptäcka. Barnens ökande kunskaper, intressen och styrkor samt barnens individuella behov av stöd ska beaktas i undervisningen. Därutöver utgår undervisningen från målen för lärmiljöer (kapitel 3.2), mångsidig kompetens (kapitel 2.7) och pedagogisk verksamhet (kapitel 4).

Vård innebär att tillgodose fysiska grundbehov och emotionell omsorg om barnet. Målet är att barnet får känna sig uppskattat, förstått och får känna gemenskap med andra människor. Ömsesidiga och respektfulla relationer och positiv beröring och närhet utgör grunden för god vård och omsorg. Dagligen återkommande situationer, till exempel måltider, att klä på och av sig, vila och att sköta sin hygien, utgör en viktig del av barnets dag. Vårdsituationer inom småbarnspedagogiken är alltid samtidigt också fostran och undervisning, där barnen till exempel lär sig att kommunicera med andra, ta hand om sig själva, gestalta tid och tillägna sig goda vanor.

2.7 Mångsidig kompetens

Inom småbarnspedagogiken skapas en grund för barnens mångsidiga kompetens. Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter och att agera på det sätt som situationen kräver. Barnens värderingar, attityder och vilja att agera påverkar barnens sätt att tillämpa sina kunskaper och färdigheter. Behovet av mångsidig kompetens uppstår ur de förändringar som sker i den omgivande världen. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden kompetenser som överskrider och förenar olika kunskaps- och färdighetsområden. Utvecklingen

av mångsidig kompetens bidrar till att barnen växer som individer och som medlemmar i sin grupp. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Målen för mångsidig kompetens löper som en röd tråd genom grunderna för planen för småbarnspedagogik till läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Målen för mångsidig kompetens har varit en utgångspunkt för beredningen av detta styrdokument och de ska beaktas i de lokala planerna för småbarnspedagogik.

En kvalitativ pedagogisk verksamhet stärker barnens mångsidiga kompetens. Utvecklingen av mångsidig kompetens påverkas av verksamhetskulturen, hur lärmiljöerna används och hur barnens välbefinnande och lärande stöds. Målen för mångsidig kompetens ska beaktas vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt inom fostran, undervisning och vård. Lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5 ska främja barnens mångsidiga kompetens.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik beskrivs fem delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet och digital kompetens
- förmåga att delta och påverka.

Nedan ges en beskrivning av vad de olika delområdena inom mångsidig kompetens innebär. Därutöver definieras småbarnspedagogikens uppdrag för varje enskilt delområde.

Förmåga att tänka och lära sig

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas i kommunikation med andra människor och omgivningen och skapar förutsättningar för utvecklingen av andra kompetenser och livslångt lärande. Den småbarnspedagogiska verksamheten ska lägga grunden för ett kreativt och kritiskt tänkande som är en förutsättning för att söka och strukturera information och skapa ny kunskap. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens förmåga att tänka och lära sig.

Barnens förmåga att tänka och lära sig utvecklas med hjälp av mångsidiga och meningsfulla upplevelser. Det ska finnas utrymme för att förundras och göra upptäckter samt känna glädje i lärandet. I leken har barnen möjlighet att använda sin fantasi och sin kreativitet, tillsammans pröva sina idéer och utforska världen. Barnens förmåga att strukturera, benämna och beskriva omgivningen och dess fenomen ska stödjas enligt deras ålder och utveckling. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och ifrågasätta. Barnen och de vuxna glädjer sig över framgångar tillsammans och barnen lär sig att uppmuntra varandra. Barnen uppmuntras att vara ihärdiga och att inte låta sig nedslås av misslyckanden och att hitta lösningar i olika situationer. Barnen ska handledas att vara uppmärksamma också under längre tider. En tillräcklig fysisk aktivitet dagligen

stödjer barnens förmåga att tänka och lära sig. Den pedagogiska dokumentationen av verksamheten (kapitel 4.2) och gemensamma reflektioner hjälper barnen att iaktta sitt lärande och känna igen sina styrkor. På så sätt stärks barnens tilltro till sina egna förmågor.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Barnen växer i en värld som kännetecknas av kulturell, språklig och åskådningmässig mångfald, vilket ger de sociala färdigheterna, kommunikationsfärdigheterna och den kulturella kompetensen ökad betydelse. Kulturell och kommunikativ kompetens kännetecknas av förmåga att lyssna, identifiera och förstå olika synsätt samt förmåga att reflektera över sina egna värderingar och attityder. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för människans identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med människor som har en annan kulturell och åskådningmässig bakgrund förutsätter att man förstår och uppskattar sin egen och andras kulturella och åskådningmässiga bakgrund. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att främja barnens kulturella och kommunikativa kompetens.

Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer. Personalens sätt att bemöta olika människor på ett positivt sätt och deras positiva inställning till en mångfald av språk, kulturer och åskådningar fungerar som modell för barnen. Personalen ska handleda barnen att vara vänliga och att uppföra sig väl mot andra. En verksamhet som baserar sig på samarbete skapar möjligheter att öva sig i att kommunicera och uttrycka sig i olika situationer och med olika människor. Personalen ska tillsammans med barnen öva att sätta sig in i andras situationer, lära sig att granska företeelser ur olika perspektiv samt att lösa konfliktsituationer på ett konstruktivt sätt. På så sätt stärks barnens sociala färdigheter. Barnen ska få stöd i att forma sina kulturella identiteter. De upplevelser av och kunskaper om kulturarvet som barnet får i småbarnspedagogiken stärker barnets förmåga att tillägna sig, använda och förändra kulturen. Till exempel lekar, måltider och fester ger goda möjligheter att dela erfarenheter om olika traditioner och vanor. Barnen ska stödjas i att utveckla en positiv inställning till mångfald.

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande, säkerhet och trygghet samt att handleda dem att göra val som överensstämmer med en hållbar livsstil. Småbarnspedagogiken ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

Barnen ska stödjas att gradvis bli mera självständiga. Barnen ska få hjälp och de ska uppmuntras att be om hjälp vid behov. Barnen ska få träna olika färdigheter, till exempel att klä på sig, äta och sköta sin personliga hygien och ta hand om sina egna saker. Barnen ska vägledas att handla ansvarsfullt och tryggt i lärmiljöerna samt i naturen och i trafiken. Personalen ska tillsammans med barnen diskutera frågor som främjar deras välbefinnande, till exempel betydelsen av vila, kost, fysisk aktivitet och psykisk hälsa. Barnen ska få hjälp i att uttrycka och reglera sina känslor. Barnens

emotionella färdigheter stärks när barnen får lära sig att upptäcka, förstå och sätta ord på känslor. Barnen ska också få handledning i att respektera sin egen och andras kroppsliga integritet.

Multilitteracitet och digital kompetens

Multilitteracitet och digital kompetens behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Multilitteracitet och digital kompetens främjar en jämlik fostran och utbildning. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja dessa färdigheter.

Multilitteracitet är en central grundläggande färdighet som behövs för att förstå mångfalden av kulturella meddelanden och den omgivande världen samt för kommunikation. Med multilitteracitet avses förmåga att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. Multilitteracitet omfattar olika färdigheter, till exempel bildkunskap, numerisk läskunnighet, mediekunskap och grundläggande läsfärdighet. Multilitteracitet är nära kopplat till förmågan att tänka och lära sig. Personalen ska tillsammans med barnen namnge olika företeelser och föremål och lära sig olika begrepp. Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera meddelanden i olika miljöer, även digitala. För att utveckla multilitteracitet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn.

Personalen ska tillsammans med barnen undersöka och observera informations- och kommunikationsteknikens roll i vardagslivet och stifta bekantskap med olika digitala verktyg, applikationer och spel. Digital dokumentation ska användas i samband med att barnen leker, undersöker, rör på sig samt upplever och producerar konst. Då barnen ges möjligheter att göra olika försök och att producera innehåll, självständigt och tillsammans med andra barn, med hjälp av digitala verktyg främjas deras kreativa tänkande, samarbetsförmåga och läsfärdighet. Personalen ska handleda barnen i att använda digitala verktyg på ett mångsidigt och tryggt sätt.

Förmåga att delta och påverka

Förmåga att delta och påverka på ett aktivt och ansvarsfullt sätt lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. Inom småbarnspedagogiken respekterar man dessa centrala demokratiska principer. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens växande förmåga att delta och påverka samt att uppmuntra barnen att ta egna initiativ.

Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och bemöta deras initiativ stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska planera, genomföra och utvärdera

verksamheten tillsammans med personalen. Barnen lär sig då samtidigt att kommunicera och att förstå betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och tillit. Personalen ska se till att varje barn har möjlighet att delta och påverka. Genom att delta och påverka utvecklas barnens uppfattning om sig själva, deras självförtroende ökar och deras sociala färdigheter utvecklas.

2.8 Frågor som avgörs på lokal nivå

Då den lokala planen för småbarnspedagogik görs upp ska man diskutera vad småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål som beskrivs i detta kapitel innebär och hur man ska försäkra sig om att målen som fastställts för den småbarnspedagogiska verksamheten uppnås i de olika verksamhetsformerna.

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande beskrivas:

- på vilket sätt den småbarnspedagogiska verksamheten ordnas
- samarbetet mellan de olika verksamhetsformerna
- förfaringssätten vid övergångarna som en del av barnets växande och lärande
- värdegrunden för småbarnspedagogiken och eventuella lokala aspekter som kompletterar den
- synen på lärande och eventuella lokala aspekter som kompletterar den
- den pedagogiskt inriktade helheten för fostran, undervisning och vård samt eventuella lokala aspekter som kompletterar den
- målen för mångsidig kompetens och eventuella lokala prioriteringar som gäller dem, samt med vilka åtgärder man utvärderar hur målen har uppnåtts och utvecklats
- hur småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål som beskrivs i kapitel 2 uppnås inom olika verksamhetsformer.

Värdegrunden, synen på lärande och målen för mångsidig kompetens ska beaktas och fördjupas i de kapitel som beskriver verksamhetskulturen, planeringen, genomförandet och utvärderingen av den pedagogiska verksamheten samt stödet för utveckling och lärande.

2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken

Forskning om små barn har gett mycket information om hur barn kan skyddas mot alltför starka störningsfaktorer vid separation. Småbarnspedagogiken kan stödja förhållandet mellan vårdnadshavare och barn och dess kontinuitet på ett bättre sätt då personalen är medveten om vad det innebär för barnet och den första vårdaren att barnet börjar på daghem, och att de fortfarande kan vara utvecklingsmässigt beroende av varandra på en djup nivå. Ju mindre barn det är frågan om, desto viktigare är det att satsa på inledningen av småbarnsfostran. Ifråga om större barn beaktas samma principer enligt varje barns individuella behov.

I småbarnsfostran är det viktigt att barnet har möjlighet till växelverkan med en vuxen som är tillräckligt samstämd med barnet på det emotionella planet, förmår hålla honom eller henne i tankarna och hantera barnets och föräldrarnas känslor särskilt i den inledande fasen. Vi strävar efter att se det stora behov av närhet som hör till människans natur i stället för att förhärliga förmågan att klara sig på egen hand. Yrkesmänniskorna i småbarnsfostran bör inse att utveckling mot äkta självständighet kräver att barnet också får vara litet och hjälplöst. Barn behöver stöd och får inte skuffas ut i avskildhet.

Att börja i dagvården innebär att barnet måste skiljas från sitt primära anknytningsobjekt, d.v.s. vårdnadshavarna. Separationen är en omvälvande händelse för barn och kan till och med framkalla ångest. Fostrarnas fasta relation med barnet och dess vårdnadshavare hjälper barnet att hantera de känslor som hänför sig till separationsångesten. Att en vuxens famn är tillgänglig och vårdaren är känslig också för barnets ordlösa behov särskilt i detta skede har betydelse även för hur barnet upplever senare övergångsfaser.

Barnets separationsångest kan uttrycka sig som rädsla, sorg, ilska, undandragande beteende, matvägran, tafatthet, insomningsproblem samt en tendens att slåss och bitas. Efter separation känner barn behov av att berätta hur det var att bli lämnad; detta kan ske till exempel genom att de vänder bort ansiktet från föräldern när de blir hämtade eller får ett kraftigt raseriutbrott. På det sättet uttrycker barnet hur separationen kändes under dagen. Barnet kan ha ett starkt behov att ha sin egen takt efter dagen på daghemmet. Barnet behöver kanske genast få leka med föräldern, och föräldrarnas närvaro och deltagande i leken är mycket viktiga för barnet. Barnet kan också kraftigt uttrycka sina negativa känslor efter separationen, och längtar efter att få vara i famnen och "leka baby" för att samla krafter.

För den inledande fasen i småbarnspedagogiken tillämpar Grankulla en egen "mjuklandningsmodell", som handlar om särskilt hänsynsfullt arbete för att lindra separationsångesten hos barnet och föräldern. I modellen ingår ett hembesök innan dagvården inleds, och sedan vistas föräldern och barnet på daghemmet tillsammans i ett par veckor för att uppleva den för barnet helt nya världen. Fostraren håller tät kontakt med barnet och vårdnadshavarnas och försöker ta intryck av vårdnadshavarnas goda vårdrutiner för att dämpa barnets stress i den nya situationen.

Innan barnet börjar i daghemmet träffar personalen vårdnadshavarnas en gång utan barnet, och en fostrare gör sedan ett hembesök hos familjen. Småbarnspedagogiken inleds med en mjuklandning på två veckor, och då följer fostraren med barnet och föräldern så att hen kan fånga upp barnets signaler, även de icke-verbala, samt uppleva föräldrarnas och barnets gemensamma våglängd i samvaron. Efter att ha fått insyn i den unika relationen mellan just det här barnet och föräldern kan fostraren bättre stödja barnet och föräldern i separationen.

I den inledande fasen talar vårdarna mycket om vårdnadshavarna med barnet under dagen och stöder på det sättet anknytningsförhållandet mellan barnet och vårdnadshavarna. Man kan vid behov också ringa upp en vårdnadshavare för att barnet under separationen ska få en känsla av kontinuitet i relationen till vårdnadshavarna. Ett litet barn kan hålla vårdnadshavarna i tankarna bara en kort stund, och därför ska fostraren hjälpa till genom att prata om vårdnadshavaren i situationer av betydelse för att stödja den

primära anknytningsrelationen: ”Jag märker att du saknar mamma. Mamma funderar säkert också på hur du har det. När mamma kommer och hämtar dig på eftermiddagen ska vi tillsammans berätta för henne.”

Barnet har rätt till saknad. När barnet ger uttryck för sina känslor, är det därför viktigt att fostrarna kan dela dem med barnet och uttrycka detta med ett ömt tonfall, en tröstande beröring och en varm blick. Barn behöver tid för bearbetning av sina känslor. Den vuxna ska inte förbigå barnets känsla genom att rikta uppmärksamheten till någonting annat. Man ska inte försöka utplåna svåra känslor, utan barnet ska ges möjlighet att gradvis få dem under kontroll så att saknaden, rädslan eller ilskan inte mer överskrider barnets tolerans.

Till exempel svårigheter vid matbordet eller när det är sovdags berättar inte nödvändigtvis för personalen om barnets mat- eller sovvanor utan kan i stället vara ett tecken på att barnet upplevt något som inte blivit bearbetat och som kräver hjälp av vuxna för att ”smältas”. I den inledande fasen i dagvården är det viktigt att dagarna är likadana och att den grundläggande vården utgör den väsentligaste delen av dagsprogrammet. Personalen förbereder noggrant barnet och familjen för förändringar t.ex. genom att anmäla i förväg om förändringar som att någon i personalen ska vara frånvarande. Inom sitt eget team delar yrkesfolket sina erfarenheter om hur man bäst hanterar just det här barnet.

I daghemmet används olika minnesföremål (foton, plagg med föräldradoft, mjukisdjur osv.) och tröstsaker (napp, trasa osv.) för att sänka barnets stressnivå, och stödet anpassas individuellt efter barnet. Tröstsakerna används under hela dagen.

Vårdnadshavarna är alltid välkomna till daghemmet. Särskilt när det gäller små barn upplever också vårdnadshavarna separationen som tung, och därför bör fostraren förstå även deras känslor och uttala dem. Om vårdnadshavaren kan acceptera och hantera sina egna känslor så blir det lättare för hen att hjälpa barnet att hantera sina svåra känslor. Personalen berättar i detalj för vårdnadshavarna om barnets känslor, lekar m.m., så att vårdnadshavarna förstår att personalen engagerar sig i deras barn.

Det är viktigt att mjuklandningen beaktas både då barnet börjar på daghemmet men också då barnet byter grupp eller daghem. Ofta kan någon bekant vuxen gå över till den grupp dit man flyttar barn från hans tidigare grupp. Om det inte går att göra på det sättet, planerar fostrarna en lösning som passar in i vardagen så att barnet/barnen småningom får vänja sig vid den nya gruppen och dess rutiner och människor. Överflyttningar sköts alltså genom att man ”följer barnet på vägen”: först följer en bekant fostrare med de barn som ska byta grupp på besök i den nya gruppen, t.ex. under frukosten. Efter det får barnen bekanta sig med de nya lokalerna och människorna i någon annan vardagsnära situation. Också vårdnadshavarna kan vara närvarande på daghemmet som stöd då barnet lär känna en ny grupp. Barnets plan för småbarnspedagogik och andra dokument flyttas med barnet då barnet flyttar från ett daghem till ett annat inom den kommunala småbarnspedagogiken. Då barnet flyttar till ett annat daghem i en annan kommun eller till ett privat daghem flyttas barnets plan för småbarnspedagogik via vårdnadshavarna.

Att börja i dagvård

1. Beslut om dagvårdsplats till familjen
2. Vårdnadshavarna meddelar föreståndaren att de tar emot platsen. Föreståndaren berättar om systemet med mjuklandning (varaktighet, tidsschema) samt ber vårdnadshavarna kontakta gruppen.
3. En fostrare för barnets grupp bjuder in vårdnadshavarna på besök på daghemmet och ber dem att helst inte ta barnet med.
4. Vårdnadshavarnas besök i daghemmet, då en av de anställda i barnets grupp presenterar daghemmet och personalen och diskuterar utgående från blanketten ”Hembesök i dagvården”. Man kommer överens om hembesök och mjuklandning.
5. Hembesök, avsikten är att bekanta sig med barnet och observera vårdnadshavarnas rutiner med barnet.

6. Barnet besöker daghemmet tillsammans med vårdnadshavarna.
7. Mjuklandning innan dagvården inleds.
8. Dagvården inleds. Avgiften debiteras från den dag då barnet är första gången på dagis utan vårdnadshavarna.

Med mjuklandning avses att familjen och barnet bekantar sig med vardagen på daghemmet under vägledning av en anställd från barnets grupp. Man börjar med kortare besök (t.ex. 2 timmar) och tiden förlängs så småningom. En anställd från barnets grupp är på plats och överenskommer med vårdnadshavarna om besöken med beaktande av barnets anpassningsförmåga. Vårdnadshavarna uppmuntras att i början vara aktiva med barnet för att småningom dra sig tillbaka och inta en observatörsroll. Under mjuklandningen är det ännu viktigare än annars att skötarna är sensitiva. Användningen av s.k. minnesföremål och tröstsaker (se ovan) gör situationen lättare för barnet.

Alla barn under skolåldern kan få **specialdagvård** som stöd vid utmaningar i utvecklingen eller inlärningsförmågan. Tjänsten kan införas som stöd via dagvårdsplatsen eller också kan barnet hänvisas till tjänsten via den öppna familjeverksamheten. Vårdnadshavarna kan också kontakta den konsulterande specialbarntädgårdsläraren. Kontaktuppgifterna finns på www.grankulla.fi och kan också fås via stadens telefonväxel.

2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken

I Grankulla ordnas småbarnspedagogik i kommunala daghem samt i ett kommunalt gruppfamiljedaghem som verkar i anslutning till ett av daghemmen. Utöver de kommunala daghemmen köper staden tjänster inom småbarnspedagogiken av privata serviceproducenter genom antingen tidsbundna avtal om köp av tjänster eller servicesedlar. Daghemmen i Grankulla är i regel enspråkiga, men det andra inhemska språket är närvarande i varje daghem, t.ex. i form av språkdusch. Grankulla är en stad med en levande tvåspråkighet och inom småbarnspedagogiken stärker vi det positiva förhållningssättet till det andra inhemska språket och kulturen. En skild svenskspråkig språkbadsgrupp ger möjlighet till en djupare inläring av ett nytt språk. Skiftesvård erbjuds av det finskspråkiga daghemmet Pikku Akademia då vårdnadshavarna arbetstider eller studier förutsätter det. Det finns skilda, av nämnden eller utskottet godkända kriterier för beviljande av plats i skiftesvården.

I Grankulla finns också ett kommunalt **språkbadsdaghem** Grani Språkbud, vars språkbadsverksamhet är riktad huvudsakligen till 5- och 6-åringar från finskspråkiga hem. Den tvåspråkiga personalen talar svenska med barnen och miljön stöder språkinläringen. Efter förskolan fortsätter språkbadsprogrammet på språkbadsklasserna i den finska skolan.

Om det finns ett tillfälligt behov för småbarnspedagogik kan vårdnadshavarna avtala med daghemmet om **tillfällig dagvård**. Tillfällig dagvård kan beviljas i form av lekverksamhet (högst 2 timmar) eller som dagvård på deltid eller heltid. I allmänhet pågår tillfällig dagvård mellan en dag och högst två veckor.

Privata tjänster inom småbarnsfostran med olika betoningar är oberoende av kommun också tillgängliga för familjer som är bosatta i Grankulla. Staden övervakar all privat barndagvård inom sitt område. Privata dagvårdsproducenter är på basis av lag skyldiga att anmäla sin verksamhet till stadens chef för småbarnsfostran. De **privata daghem** som Grankulla stad har avtal om köp av tjänster med tillämpar samma ansökningsförfarande och samma klientavgifter som de tjänster kommunen producerar själv. För småbarnspedagogik vid andra privata daghem ansöker vårdnadshavarna hos FPA om stöd för privat vård, till vilket Grankulla fogar ett avsevärt kommundillägg. Samma förfarande gäller privata familjedagvårdare samt då en familj anställer en vårdare i hemmet på arbetsavtal.

2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets växande och lärande

2.4 Värdegrunden

Varje barns familj är värdefull. Alla familjer uppmuntras att delta i verksamheten kring småbarnspedagogiken. Vid behov tryggas möjligheten för mångkulturella familjer att delta med hjälp av tolk. Personalen lyssnar på familjernas önsningar och behov och individuella lösningar tillämpas då det är möjligt.

Det centrala vid främjandet av barnets välbefinnande är att man respekterar dess individualitet och erbjuder varje barn unik vård och omsorg. Det är viktigt att barnet lär sig att ta hänsyn till och visa omtanke om andra. Målet är att barnet förhåller sig positivt till sig själv och andra människor samt olika kulturer och miljöer. Empati och djup förståelse kan utvecklas bara genom att barnet upplever att man lyssnar till det, att barnet upplever förståelse och omvårdnad. Erfarenheter bildar en stabilare grund för barnets eget handlande än anvisningar.

Närvarande, pålitlig och yrkeskunnig personal samt strukturerade dagar skapar trygghet. Personalen finns där för barnen, och humor är också viktigt. I synnerhet inom skiftesvården skapas en hemlik och lugn stämning.Handledning i en hälsosam och hållbar livsstil anses viktigt. Barnen uppmuntras till daglig, mångsidig motion och uppmärksamhet fästs också vid vikten av vila som motvikt. Vi lär barnen att hälsosam föda är viktigt och övar oss i gott bordsskick med beaktande av olika kulturer. Betydelsen av återvinning tas upp med barnen och vi övar oss i en hållbar livsstil.

Ett barn kan utvecklas tryggt bara i nära växelverkan av bestående karaktär med en vuxen, i första hand vårdnadshavarna och i andra hand vårdarna i småbarnsfostran. För barnet i dagvården är det av grundläggande betydelse att stödja vårdnadshavarnas och barnets anknytningsrelation och skapa metoder som hjälper barnet att också i dagvården bygga upp en viktig människorelation. Att stödja barnets och förälderns anknytningsrelation innebär bland annat att en sensitiv vuxen hjälper barnet att identifiera olika känslor som dyker upp under dagen.

Också goda kamratrelationer är viktiga för att barnet skall må bra. Pedagoger förbinder sig att stödja barnets relationer i gruppen så att barnet känner samhörighet och delaktighet. Då man isolerar barnet från gruppen påverkas samma delar i hjärnan som vid fysisk smärta, och skamkänslan ökar.

Delaktighet och gemenskap är viktiga för att man ska klara sig i livet. Vi beaktar barnens intressen i verksamheten och för gemensamma diskussioner om värderingar med vårdnadshavarna, t.ex. i samband med de individuella samtalen om barnets plan för småbarnspedagogik och via bloggen om planen för småbarnspedagogik på stadens webbplats.

Värdegrundens omsättning i praktiken följs upp och bedöms med regelbundna intervall. Stadens värderingar uppdateras varje fullmäktigeperiod. Småbarnspedagogikens värderingar uppdateras då grunderna för planen för småbarnspedagogik uppdateras. Enheternas värderingar bearbetas i början av varje verksamhetsperiod. Utvärderingar görs genom bl.a. den gemensamma kundenkäten i huvudstadsregionen, som görs vart tredje år, i samband med de regelbundna utvecklingssamtalen med personalen, samt den årliga bedömningen av verksamhetsplanerna.

2.5 Synen på lärande

Smågruppsverksamhet är en metod vi använder för att alla barn ska få en bättre chans till en positiv upplevelse och känsla av att lyckas.

2.6. Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

Den vuxnas viktiga uppgift i småbarnsfostran är att vara närvarande som en människa som genom sin blotta existens skapar trygghet. När barnets grundläggande behov har tillgodosetts, kan barnet rikta sitt intresse till andra barn, till omgivningen och till aktiviteter. Ett barn som känner trygghet är fritt att uppleva glädje, att leka, utvecklas och lära sig nytt. Barnet upplever uppskattning och förståelse, och genom att vara i centrum för andras intresse upplever barnet sig som en källa till glädje, närhet och fröjd. Barnet blir bemött utgående från sina individuella behov, sin personlighet, sin familjekultur och sitt temperament. Barnet upplever sig som likvärdig oberoende av kön, social eller kulturell bakgrund, eller etnisk härkomst.

2.7 Mångsidig kompetens

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas i kommunikation med andra människor och omgivningen och skapar förutsättningar för utvecklingen av andra kompetenser och livslångt lärande. Förmågan att söka och strukturera information och skapa ny kunskap förutsätter ett kreativt och kritiskt tänkande, för vilket grunden läggs inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens förmåga att tänka och lära sig på ett sätt som beaktar olika former av lek, upptäckter som en form av inläring, jämförelser, eftertanke och problemlösning.

Målsättningen för småbarnsfostran är att främja barnets välbefinnande, tillväxt och inläring. Ju yngre barn det är frågan om, desto tätare är samarbetet inom småbarnsfostran. God och varm vård, fostran och undervisning bildar en helhet som främjar barnets utveckling av en positiv självbild, av interaktionsfärdigheter samt utvecklingen av tänkande och språk. En mekanisk växelverkan är inte tillräcklig, för att utveckla en människorelation som stöder utvecklingen behövs växelverkan som innehåller glädje och tillfredsställelse.

Barnens förmåga att tänka och lära sig utvecklas med hjälp av mångsidiga och meningsfulla upplevelser. Det ska finnas utrymme för att förundras och göra upptäckter samt känna glädje i lärandet. Lekens roll ska ges särskilt stöd, eftersom leken har en stor betydelse för barnens förmåga att tänka och lära sig och hur denna utvecklas. I leken har barnen möjlighet att använda sin fantasi och sin kreativitet, tillsammans pröva sina idéer och utforska världen. Den begynnande förmågan att strukturera, benämna och beskriva omgivningen och dess fenomen ska stödjas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och ifrågasätta. Barnen och de vuxna glädjer sig över framgångar tillsammans och barnen lär sig att uppmuntra varandra. Barnen uppmuntras att vara ihärdiga och att inte låta sig nedslås av misslyckanden. Barnen ska handledas att vara uppmärksamma också under längre tider. I alla dessa aktiviteter har fostrarna en viktig uppgift i att skapa en stimulerande miljö som utgår från barnen och uppmuntrar till att utveckla förmågan att tänka och lära sig. Fostrarens roll är att stödja barnets inläring, men utan att servera färdiga svar.

Den pedagogiska dokumentationen av verksamheten och gemensamma reflektioner hjälper barnen att iaktta sitt eget lärande och känna igen sina styrkor. På så sätt stärks barnens tilltro till sina egna förmågor.

I Grankulla har vi en fungerande tvåspråkighet och vi iakttar båda språkgruppernas egna kulturella traditioner. Inom småbarnsfostran samarbetar vi över språkgränserna t.ex. genom kulturevenemang och idrottsevenemang. Ifall vi önskar samarbetar församlingarna gärna med dagvården. Inom småbarnsfostran integreras också barn från annan kulturell bakgrund och vi uppmärksammar deras språk och kultur i samarbete med vårdnandshavarna. I Grankulla stöder vi en positiv inställning till alla slags olikheter.

I de olika småbarnspedagogiska enheternas gruppvisa planering lägger man vikt vid etiska frågor och källkritik. I social kommunikation bör personalen beakta ansvaret och rättigheterna så att kommunikationen är trygg och artig.

3. VERKSAMHETSKULTUREN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. Anordnaren av småbarnspedagogik och de personer som leder småbarnspedagogiken ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen inom de olika verksamhetsformerna och enheterna inom småbarnspedagogiken.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer och arbetssätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktat arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte.

Inom småbarnspedagogiken ska alla arbetssätt stödja barnets utveckling och lärande och kunna motiveras pedagogiskt. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i den småbarnspedagogiska verksamheten. Den har stor betydelse för hur småbarnspedagogiken genomförs och för hur målen uppnås. En verksamhetskultur som stödjer målen för det småbarnspedagogiska arbetet skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil.

Verksamhetskulturen påverkas i hög grad av ledarskapet. Utgångspunkten för ledarskapet inom småbarnspedagogiken är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla småbarnspedagogiken på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet (kapitel 4.1).

3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska även utvärderas och utvecklas. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling av verksamhetskulturen är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Barnets bästa ska utgöra utgångspunkten för allt utvecklingsarbete.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidén och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetsätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas. Barnen och vårdnadshavarna ska vara med och utveckla och utvärdera verksamhetskulturen.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Småbarnspedagogiken bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya tillvägagångssätt. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynsfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar till att främja lärande.

En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och

utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att göra och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Till verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken hör personalens interna samarbete och kommunikationen med vårdnadshavarna och närmiljön. Medlemmarna i gemenskapen ska respektera varandra och uppskatta samarbete. Genom samarbete i gruppen ska man uppmuntra barnen till uppbyggande kommunikation och till att fungera som medlemmar i gruppen. Personalen ska stödja barnen att utveckla kamratrelationer och värna om vänskap. I en trygg gemenskap tar man itu med konflikter och man lär sig att lösa dem konstruktivt.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämställdhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Sensitivt bemötande och en känsla av att bli sedd och hörd på ett positivt sätt stärker barnens delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av den fostrande gemenskapen.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person⁶³. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämställdhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, handikapp, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och tillvägagångssätt och att kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Småbarnspedagogiken ska vara genussensitiv. Personalen ska uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämlikt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stödjer utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

⁶³ Diskrimineringslag 7 och 8 §

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Småbarnspedagogiken är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Landets kulturarv och nationalspråk samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas inom småbarnspedagogiken. Det förutsätter att personalen har kunskap om andra kulturer och olika åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även tillsammans skapa nya tillvägagångssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling.

I en språkmedveten småbarnspedagogik är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stödjer barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts inom småbarnspedagogiken. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

Inom småbarnspedagogiken ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att upptäcka och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I fall av trakasserier, mobbning eller våld diskuterar personalen med barnens vårdnadshavare och söker lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten inom småbarnspedagogiken förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen

och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas inom småbarnspedagogiken.

3.2 Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken

Inom småbarnspedagogiken är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg⁶⁴. Med lärmiljöer avses lokaler, platser, gemenskaper, metoder, redskap och tillbehör som stödjer barnens utveckling, lärande och kommunikation. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Lärmiljöerna ska utvecklas så att de mål som fastställs för småbarnspedagogiken kan uppnås och så att de stödjer barnens sunda självkänsla och utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig. Lärmiljöerna ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska vara prydliga och rena.

Lärmiljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lärmiljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lärmiljöerna.

I lärmiljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lärmiljöerna ska formars enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt de riktlinjer för småbarnspedagogisk verksamhet som beskrivs i kapitel 4. I lärmiljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och kommunikationen. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en barncentrerad verksamhet.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lärmiljö som präglas av inbördes respekt och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

Lärmiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta traditionella könsstereotypa mönster. Lärmiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparken och den övriga byggda miljön utgör lärmiljöer för den småbarnspedagogiska verksamheten. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

⁶⁴ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 4 punkten och 6 §

Barnen ska få använda mångsidiga och säkra lekredskap och övriga redskap i tillräcklig omfattning. Redskapen ska vid behov anpassas till barnens individuella behov av stöd. Informations- och kommunikationstekniken är en del av en mångsidig och inkluderande lärmiljö för barnet. Digitala verktyg ska användas på ett ändamålsenligt sätt inom småbarnspedagogiken. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med anordnarens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer och besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lärmiljöer. Planeringen av lärmiljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

3.3 Samarbete inom småbarnspedagogiken

Genom samarbete ska man stödja den småbarnspedagogiska verksamheten så att varje barn får ta del av fostran, undervisning och vård enligt sin egen utveckling och sina egna behov. Anordnarna av småbarnspedagogik bär ansvaret för att samarbetet är systematiskt och för att samarbetet vid behov är mångprofessionellt.

Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig till att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt.

När det gäller det fostrande arbetet ska värderingar, mål och ansvar diskuteras såväl inom personalen som med vårdnadshavarna. Samarbetet ska vara ömsesidigt och av personalen förutsätts initiativtagande och aktivitet. I samarbetet ska familjernas mångfald, barnens individuella behov samt frågor som gäller vårdnad och föräldraskap beaktas. Vid behov ska en tolk användas under diskussionerna för att säkerställa att alla parter blir förstådda⁶⁵.

Samarbetet kan ha olika syften och se olika ut under barnets tid inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är viktigt att personalen och vårdnadshavarna utbyter information om barnens dagliga upplevelser. Det är också viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningarna för att trygga barnets välbefinnande som helhet.

Samarbetet med vårdnadshavarna är särskilt viktigt vid övergångsskedena, till exempel då barnet börjar i småbarnspedagogiken, vid övergångar inom småbarnspedagogiken, då ett barn byter

⁶⁵ Lag om småbarnspedagogik 14 a § och Språklag 18 § (423/2003)

daghem eller då barnet börjar i förskoleundervisningen. Den gemensamma diskussionen är särskilt viktig då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas (kapitel 1.3) och samarbetet med vårdnadshavarna betonas också då barnets stöd för utveckling och lärande planeras och genomförs (kapitel 5). En förtroendefull atmosfär skapar förutsättningar för samarbete mellan vårdnadshavarna och personalen också i utmanande situationer, till exempel då det finns anledning till oro om barnets välbefinnande.

Barnens vårdnadshavare ska ges möjligheter att delta i planeringen och utvecklingen av målen för den småbarnspedagogiska verksamheten och det fostrande arbetet tillsammans med personalen och barnen. Informations- och kommunikationsteknik används i samarbetet med vårdnadshavarna. Samarbetet kan också främja vårdnadshavarnas kontakt sinsemellan. Vårdnadshavarnas nätverkande och gemensamma aktiviteter vid olika evenemang stärker gemenskapen och stödjer personalen i deras arbete.

Mångprofessionellt samarbete

Syftet med det mångprofessionella samarbetet är att försäkra sig om att den småbarnspedagogiska verksamheten vid verksamhetsenheterna motsvarar barnens behov. Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommuner som anordnar småbarnspedagogik bedriva mångprofessionellt samarbete samt skapa de samarbetsstrukturer som behövs⁶⁶.

Inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska man samarbeta med rådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbetet ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas. I den omfattande hälsoundersökningen ingår, med vårdnadshavarens skriftliga samtycke, personalens bedömning av hur ett barn under skolåldern klarar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten⁶⁷. Personalens bedömning är en viktig del av bedömningen av barnets helhetsmässiga växande, utveckling och välbefinnande och vid tidig identifiering av barnets behov av stöd i ett mångprofessionellt samarbete.

Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med inom småbarnspedagogiken. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stödjer verksamhetens mål. Samarbetet mellan kommunens småbarnspedagogiska verksamhet och de privata serviceproducenterna som erbjuder småbarnspedagogisk verksamhet inom kommunen är centralt. Andra samarbetspartner inom småbarnspedagogiken är till exempel organisationer, församlingar, polisen samt kost- och städservice.

⁶⁶ Lag om småbarnspedagogik 9 och 11 e §

⁶⁷ Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (380/2009) och ändringen av den 7 § (338/2011)

3.4 Frågor som avgörs på lokal nivå

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande beskrivas:

- målen för att utveckla verksamhetskulturen och metoderna för att utvärdera den
- lärmiljöerna och metoderna för att utvärdera dem
- målen och tillvägagångssätten för samarbetet med vårdnadshavarna
- målen, strukturen och tillvägagångssätten för mångprofessionellt samarbete
- metoderna för att utvärdera olika samarbetsformer.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att samtliga verksamhetsenheter kan precisera målen för att utveckla sin verksamhetskultur och lärmiljöerna samt precisera tillvägagångssätten för samarbete. Preciseringarna kan antecknas i den lokala planen i enlighet med anordnarens beslut.

3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Inom den lärande gemenskapen i Grankulla strävar pedagogerna till att fungera som goda handledare i grupperna. Så mycket som möjligt baserar sig verksamheten på smågruppsverksamhet. De vuxna i grupperna förhåller sig självkritiska jämsides med kontinuerlig självvärdering. På alla daghem värdesätts delaktigheten med vårdnadshavarna och uppbyggande respons ses som viktig. För att pedagogerna skall kunna stanna upp och reflektera över gemensamt överenskomna mål behövs regelbundna möjligheter till diskussioner till exempel via personalmöten eller pedagogiska kvällar. I mån av möjlighet erbjuds arbetshandledning, detta för att kunna bygga upp ett gott samarbete samt förebygga och lösa eventuella kriser och konflikter.

Den fostrande gemenskapen på daghemmet leds av daghemsföreståndaren, och barntädgårdsläraren svarar för den pedagogiska planeringen av verksamheten i gruppen. En kunnig och utvecklingsinriktad fostrande gemenskap är av stor betydelse för en kvalitativ småbarnsfostran. En personal som är yrkeskunnig och engagerad har en stark känsla för hur man handlar på ett pedagogiskt riktigt sätt i olika situationer. Yrkes- och vidareutbildning samt erfarenhet utgör grunden för kunnandet. Den etiska och yrkesmässiga grunden för verksamheten förstärks då personalen gemensamt kan reflektera över sitt eget arbete, med fokus inställt på barnets bästa. Också litteraturstudier stärker yrkeskunnandet.

En god pedagog frågar sig då och då: "kan jag lägga fostrings- undervisningsuppgiften åt sidan för en stund och fokusera på det viktigaste – att bygga upp en mänsklig relation?" Ju yngre barn det är frågan om, desto viktigare är vårdarens förmåga till sensitivitet, till anknytning och förmåga att visa sin tillgivenhet dvs närhet. Barnets välbefinnande bygger på en trygg anknytningsrelation, där det väsentliga är att barnet känner att det får tröst då det behövs. Pedagogen beaktar barnets rytm i sin egen verksamhet.

Sensitivitet, eller känslighet och lyhördhet, innebär en förmåga att uppfatta barnets tankar, föreställningar och känslor, också i en ordlös kommunikation, och tolka dessa ur en psykologisk och social synvinkel. En engagerad vuxen är närvarande och mottaglig för de signaler barnet sänder. Den vuxna visar intresse och empati, och kontakten till barnet byggs upp genom att sätta ord på barnets svåra och undertryckta känslor

med ett tonfall och en rytm som är anpassad till barnets känsla. Den vuxna kan säga t.ex. såhär: ”Nu känner du dig väldigt rastlös och det märker jag verkligen. Det känns säkert jobbigt för dig, men ingen fara – jag hjälper dig och vi klarar säkert av det här tillsammans.” Emotionell växelverkan innebär att uppleva tillsammans, en gemensam erfarenhet delas genom ansiktsuttryck, gester och tonfall, inte enbart genom tankar och ord.

Förutom känslan av gemenskap som ger trygghet och känslan av förutsägbarhet, är lekfullhet en viktig del av fostran. Glädje, skoj och en lämplig dos av överraskningar livar upp vardagen. Professionalism kännetecknas av förmågan att behandla ett barn med respekt och värme. Då den vuxna visar att barnet är underbart, upplever barnet sig som underbart – vårt sätt att tänka på och tala om barnet påverkar barnets jaguppfattning. Den vuxna undviker att fostra barnet till mekanisk lydnad, att kommendera barnet och att använda isolering från gruppen som straffmetod. För barnet är isolering en våldsam erfarenhet, som dessutom ger ett tvivelaktigt budskap till de övriga barnen i gruppen: den som har det svårt får inte hjälp utan flyttas åt sidan. I konfliktsituationer behövs påhittighet och flexibilitet. Lösningar finns då man, istället för att söka ”den skyldiga” och en lämplig bestraffning, granskar situationen med intresse och empati.

En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation

Det finns skogar och parker på promenadavstånd till allas förfogande. Grankulla strävar till en bestående personal för en kontinuitet som ger barnen trygghet.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

Varje medlem av personalen utgör en viktig del av fostringsgemenskapen, där det professionella förhållningssättet hos de vuxna betonas. Delaktigheten har som mål att skapa en högkvalitativ inlärningsprocess som också förutsätter ansvar och engagemang från parterna. De vuxna är lyhörda och fångar upp situationer som kan utvecklas till en genuin delaktighet. De vuxnas attityder och insikt i sina attityder samt deras värderingar, känslor och inre motivation utgör grundpelarna för delaktighet, likabehandling och jämställdhet. De vuxna stöder barnen i att utveckla sin förmåga till empati.

Kulturell mångfald

Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter som beaktas i alla daghem. Om det finns barn från en annan kulturell bakgrund i barngruppen så forskar pedagogerna i kulturen och är måna om att även alla barn i gruppen skall bli bekanta med den kulturella mångfalden. Verksamheten i de finskspråkiga daghemmen i Grankulla går huvudsakligen på finska och i de svenskspråkiga daghemmen på svenska. Utöver detta bekantar man sig på olika sätt med främmande språk och kulturer.

Välbefinnande, trygghet och hållbar livsstil

Alla daghem i Grankulla stad har utarbetat en plan för förebyggande av mobbning som används både i förebyggande syfte och om man misstänker mobbning. På daghemmen finns en säkerhetsplan som uppdateras årligen. Staden strävar till att all daghemspersonal har en giltig första hjälps utbildning. Daghemmen källsorterar hushållsavfall, papper och kartong.

3.2 Lär miljörer inom småbarnspedagogiken

Inom småbarnspedagogiken i Grankulla är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg. Med lärmiljöer avses lokaler, platser, gemenskaper, metoder, redskap och tillbehör som stödjer barnens utveckling och lärande. Begreppet lärmiljö omfattar inom småbarnspedagogiken både den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Målet är att ge barnen en mångsidig lärmiljö som lockar till fysisk aktivitet, till att leka och undersöka, samt uppleva och uttrycka konst, och engagera sig i meningsfull interaktion. Lärmiljöerna inom småbarnspedagogiken ska utformas så att de är funktionella och estetiska samt ger barnen upplevelser av delaktighet och kompetens; en harmonisk, tydlig och kreativ omgivning har dessutom en lugnande inverkan och skapar en trygg daghemsmiljö. Grankulla stads tvåspråkighet ska också synas i småbarnspedagogikens lärmiljöer. Tvåspråkigheten bidrar dessutom till en mångsidig medvetenhet om språk och kultur som syns på olika sätt i lärmiljön. I småbarnspedagogikens lärmiljö ingår också den närmaste omgivningen och naturen som utöver inomhusutrymmena i daghemmen ger barnen möjlighet till mångsidig fysisk aktivitet och nya upplevelser. Grankulla stads naturnära läge och olika samarbets- och kulturtjänster i närheten ger barnen upplevelser av en vidare miljö som erbjuder olika möjligheter.

I lärmiljöerna syns barnens egen värld, deras vardag och de olika aspekterna av deras kreativitet. Utformningen av lärmiljöerna ska engagera barnens sinnen, intresse, fantasi och problemlösningsförmåga samt inspirera barnen till mångsidig lek. Lekutrymmena ska vara anpassade till barnens ålder och utvecklingsnivå och därmed också bidra till att barnen engagerar sig i längre lekar. Material och lekredskap och annat som behövs för kreativ verksamhet ska finnas inom räckhåll för barnen. Människor, ljud och den osynliga stämningen bidrar också med viktiga element i lärmiljön. Flexibla rutiner som anpassas efter barnens dagliga rytm skapar förutsättningar för en balanserad utveckling, där barnen får en klar förhandsuppfattning om återkommande rutiner och händelser.

Vår grundläggande uppgift är att värna om tryggheten inom småbarnspedagogikgrupperna, samt att förebygga våld, mobbning och trakasserier. Vi anser att det är viktigt att stödja barnens emotionella kompetens, och vi använder aktivt positiv respons som ett led i fostran. Grankulla tillämpar programmet Stegvis (finska Askeleittain) som ett verktyg för att träna empati, problemlösning och reglering av känslor med barnen.

3.3 Samarbete inom småbarnspedagogiken

Samarbete med vårdnadshavarna

Grunden för samarbete med vårdnadshavarna skapas då personalen och vårdnadshavarna träffas första gången. Detta sker på daghemmet i samband med en diskussion mellan personal och vårdnadshavare. Diskussionens mål är att personalen skall få en uppfattning om grundläggande saker som berör barnet och familjen och att personalen i sin tur berättar om daghemmets rutiner. Efter samtalet erbjuder egenvårdaren också ett hembesök hos barnet, med avsikten att bekanta sig med barnet och se hur det fungerar i sin hemmiljö och tillsammans med sina vårdnadshavare.

I Grankulla har personalen i småbarnsfostran gått en skolning i Föra Barn på Tal – verksamhetsmodellen. Några veckor efter barnets daghemsstart har personalen ett FBT-samtal med vårdnadshavarna. Dess mål är att stöda barnets utveckling, speciellt i situationer då det finns svårigheter eller belastningar i barnets vardag eller livssituation.

Utöver de återkommande diskussionerna fästs stor vikt vid det dagliga samarbetet. Vårdnadshavarna får information om barnets dag antingen muntligt eller skriftligt. Som medel för daglig kontakt används bl.a. e-post, sms och telefonsamtal. Vårdnadshavarna får information om daghemmets verksamhet också genom

månadsbrev eller veckobrev. Pedagogen respekterar barnets och vårdnadshavarnas erfarenheter. Barnet kan uppfatta en situation annorlunda än en vuxen, men barnets upplevelse är den sanna för barnet, och det är bra att den vuxna lyssnar lyhört.

I relationen till vårdnadshavarna vågar pedagogen ta upp också svåra frågor, med förståelse för hur ömtåliga vårdnadshavarna är i en situation som rör deras eget barn. Pedagogen försöker inte skydda vårdnadshavaren från att känna skuld och oro genom att inte berätta om barnets stora sorg och saknad under dagen. Ett litet barn har inte förmågan att själv berätta hur det känns för sina vårdnadshavare, och därför hjälper pedagogen vårdnadshavarna att förstå dessa känslor. Då vårdnadshavarna delges det som ur barnets synvinkel är det viktigaste och väsentligaste, kan de också hjälpa barnet att bearbeta händelser och ge tröst.

Många daghem i Grankulla har aktiva föräldraföreningar. I samarbete med vårdnadshavarna ordnas olika evenemang också utanför daghemstiden, som stärker gemenskapen mellan barn, vårdnadshavare och personal. Daghemmen ordnar också interaktiva föräldrakvällar årligen. I dessa föräldrakvällar ges vårdnadshavarna bl.a. möjligheter att delta i planeringen och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten.

Mångprofessionellt samarbete

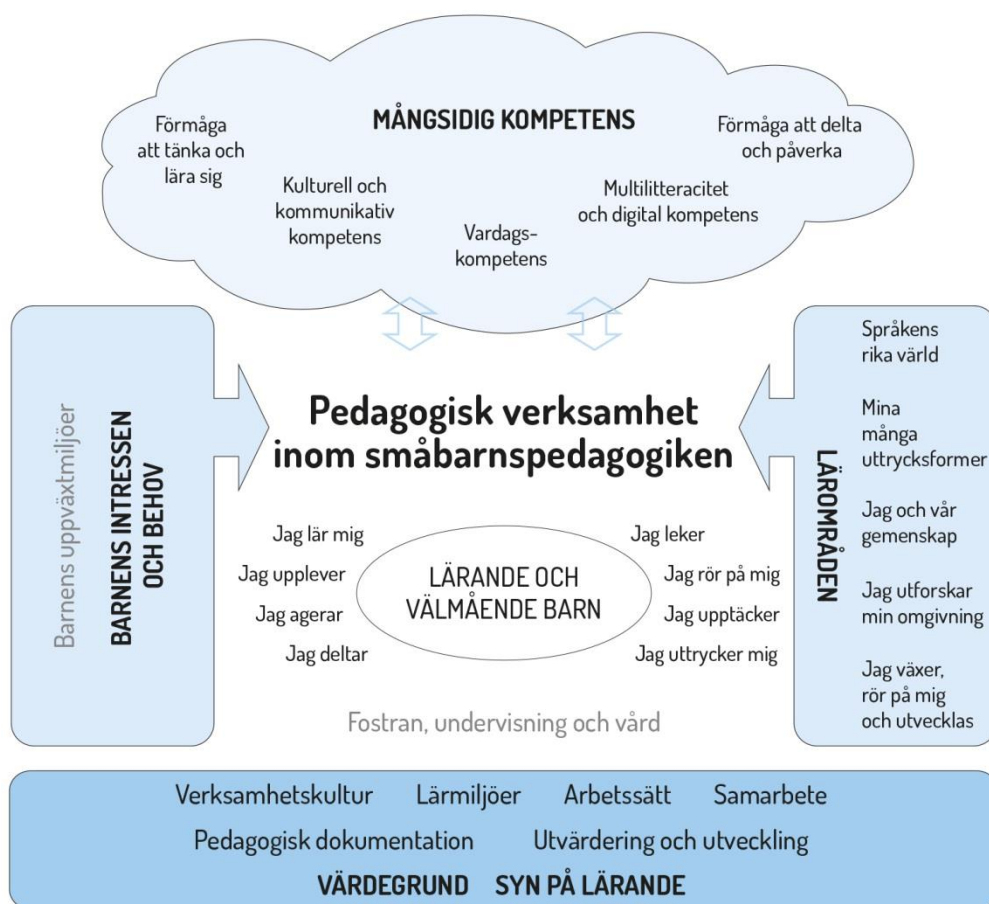
Syftet med det mångprofessionella samarbetet är att barnet och familjen ska må bra och få det stöd de behöver. I Grankulla finns inom tredje sektorn ett flertal aktiva aktörer som arbetar för familjernas välbefinnande. För den omfattande hälsoundersökning som görs i 4 års ålder i samarbete med rådgivningen har vi i Grankulla utvecklat ett inlägg som beskriver interaktionen mellan barnet och vårdnadshavarna och som används inom småbarnspedagogiken.

Om det inte behövs mångprofessionellt samarbete som stöd för barnets växande och utveckling i ett tidigare skede, infaller den första tidpunkten för samarbete i anslutning till den omfattande hälsoundersökningen i 4 års ålder. Det mångprofessionella samarbetet kring barn som behöver stöd beskrivs närmare i kapitel 5. Det mångprofessionella samarbetet utvärderas fortlöpande i anknytning till verksamheten.

4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska präglas av ett helhetsskapande angreppssätt. Målet är att främja barnens lärande och välbefinnande samt mångsidiga kompetens (figur 1). Den pedagogiska verksamheten förverkligas i samverkan mellan barnen och personalen och i den gemensamma verksamheten. Barnens spontana verksamhet, personalens och barnens gemensamma idéer till verksamhet och verksamhet som planerats av personalen ska komplettera varandra. Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska genomsyra den helhet som består av fostran, undervisning och vård.

Figur 1. Referensram för den pedagogiska verksamheten

En målinriktad verksamhet utgår från värdegrunden (kapitel 2.4), synen på lärande (kapitel 2.5), en verksamhetskultur som stödjer värdegrunden och synen på lärande (kapitel 3) samt mångsidiga lärmiljöer (kapitel 3.2), samarbete (kapitel 3.3) och arbetssätt (kapitel 4.3). Barnens intressen och

behov samt viktiga aspekter som anknyter till barnens uppväxtmiljö ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten. En annan utgångspunkt är lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5. En förutsättning för kvalitativ pedagogisk verksamhet är systematisk dokumentation, utvärdering och utveckling (kapitel 4.2 och 7). Planeringen av verksamheten ska även styras av målen för mångsidig kompetens.

Mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten ska preciseras i de lokala planerna för småbarnspedagogik. Vid preciseringen av målen ska man ta hänsyn till de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken, personalstrukturen och andra särdrag. Den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik (kapitel 1.3) ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten i barngruppen. Den småbarnspedagogiska verksamheten och förskoleundervisningen ska bilda en kontinuerlig helhet som är meningsfull för barnet och ger barnet möjlighet till framsteg i sitt lärande.

4.2 Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en central arbetsmetod för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är en kontinuerlig process där observationer, dokument och en gemensam tolkning av dessa skapar förståelse för den pedagogiska verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen möjliggör att barnen och vårdnadshavarna kan delta i utvärderingen, planeringen och utvecklingen av verksamheten.

Den pedagogiska dokumentationen ger information om barnens liv, utveckling, intressen, tankar, lärande och behov samt om barngruppens verksamhet, på ett konkret och mångsidigt sätt. Med hjälp av enskilda dokument, till exempel fotografier, teckningar eller personalens observationer, kan man tillsammans med barnen iaktta barnens utveckling och lärande. Barnens kunskaper och färdigheter, intressen och behov blir synliga genom den pedagogiska dokumentationen och ska utgöra grunden för planeringen av verksamheten.

Målet med en systematisk dokumentation är att personalen ska lära känna det enskilda barnet och förstå relationerna barnen emellan samt förstå på vilket sätt personalen och barnen i gruppen kommunicerar med varandra. Syftet med pedagogisk dokumentation är att förverkliga småbarnspedagogisk verksamhet utgående från barnen. Den information och förståelse som dokumentationen bidrar till ska användas till exempel för att arbetsätten, lärmiljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet kontinuerligt ska kunna anpassas enligt barnens intressen och behov. Barnets plan för småbarnspedagogik är en del av den pedagogiska dokumentationsprocessen (kapitel 1.3). Systematisk dokumentation behövs också då man bedömer barnens behov av stöd för utveckling och lärande (kapitel 5).

Dokumentation som har samlats in under en längre tid är en viktig del av utvärderingen av den pedagogiska verksamheten och personalens självvärdering av verksamheten (kapitel 7.1).

4.3 Mångsidiga arbetsätt

Småbarnspedagogikens uppdrag och mål samt barnens ålder, behov, förutsättningar och intressen ska styra valet av arbetsätt. Barn lär sig naturligt genom aktiverande arbetsätt som främjar kreativitet och delaktighet. Exempel på detta är spontan och ledd lek, utforskande, fysisk aktivitet och att uppleva och uttrycka konst. Också informations- och kommunikationsteknik ska utnyttjas i verksamheten. Arbetsätten ska vara mångsidiga och de ska vara både verktyg och föremål för lärandet. Därför är det viktigt att personalen handleder barnen att pröva och använda olika arbetsätt både i mindre och större grupper och självständigt. Barnen ska uppmuntras att fråga och fundera samt att dra slutsatser och lösa problem tillsammans.

Personalen förutsätts ha yrkeskompetens och sensitivitet att uppfatta pedagogiska möjligheter i olika situationer. Det innebär bland annat förmåga att lägga märke till barnens initiativ och känslotillstånd samt att förändra och anpassa sitt agerande enligt det. Yngre barns initiativ är ofta kroppsliga och non-verbala, vilket förutsätter sensitiv närvaro av personalen och en god kännedom om barnen för att personalen ska kunna förstå och bemöta barnens initiativ.

Barnen ska delta i planeringen och valet av arbetsätt enligt sina förutsättningar. De ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och hela kroppen och att pröva olika arbetsätt. En variation av arbetsätt ger barn i olika åldrar och barn som lär sig på olika sätt möjlighet att uppleva att de lyckas. Mångsidiga arbetsätt förutsätter mångsidiga lärmiljöer. Personalens och barnens kompetens ska tas till vara då man använder sig av olika arbetsätt och då man tillsammans prövar och utvecklar nya arbetsätt.

4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande

Leken är central inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att erbjuda barnen möjligheter till olika slags lekar. Leken främjar barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Även om barnet självt inte upplever leken som ett verktyg för lärande, utan ett sätt att vara och leva samt gestalta världen, så lär sig barnet genom leken. Upplevelser som väcker barnens känslor, nyfikenhet och intresse stimulerar till lek.

För barnet är det leken i sig som är viktig. Leken ger barnen glädje och välbehag. I leken är barnen aktiva aktörer. De strukturerar och utforskar världen omkring sig, utvecklar sociala relationer och skapar mening utifrån sina erfarenheter. I leken bildar barnen sig en uppfattning om sig själva och andra människor. I leken härmar barnen, skapar nytt och modifierar vad de ser. Samtidigt gestaltar och testar de sina drömmar och önsknings. Med fantasins hjälp kan barnen pröva olika roller och idéer som annars inte skulle gå att förverkliga. I leken kan barnen bearbeta svåra upplevelser och tryggt pröva, försöka och göra misstag.

I leken förenas centrala element som främjar lärandet: entusiasm, att göra tillsammans och att utmana de egna färdigheterna. Leken utvecklas och tar sig olika former i takt med ökad erfarenhet av lek. Kommunikationen mellan personalen och barnen samt barnen emellan lägger grunden för

barnens tanke- och språkutveckling och deras växande förmåga att leka. I leken iakttar, prövar och lär sig barnen gruppens regler. Då barnen leker i grupp lär de sig att reglera sina känslor och sin vilja samt att ta andra människors perspektiv i beaktande. Genom leken stärks gemenskapen och den positiva atmosfären.

Leken är ett centralt arbetssätt inom småbarnspedagogiken. I den pedagogiska verksamheten kan man kombinera till exempel drama, improvisation eller sagor för att utveckla lekens gång och bygga upp lekvärldar. Personalen ska inse vilken betydelse det har för barnens välbefinnande och lärande att de får koncentrera sig på att undersöka, uttrycka sig spontant och kreativt samt leka fartfyllda och aktiva rörelselekar. Olika situationer kan berikas genom lek. Ramsor, ordlekar, sånger och lekfull samvaro stärker en positiv atmosfär, vilket stödjer barnens lärande och välbefinnande.

Personalen ska trygga förutsättningarna för lek, handleda leken på ett lämpligt sätt och se till att alla barn har möjlighet att delta i gemensamma lekar utifrån sina förutsättningar och sin förmåga. Personalen ska systematiskt och målinriktat stödja barnens lek och handleda den antingen utanför leken eller genom att själv vara med i leken. Personalens fysiska och psykiska närvaro stödjer kommunikationen mellan barnen och förebygger konfliktsituationer.

Personalen ska även iaktta och dokumentera barnens lek. Genom att observera leken får personalen insikt i barnens tänkande och intressen, deras känslor och upplevelser. Observationerna ska användas för att planera och handleda leken och den övriga verksamheten. Personalen ska vara lyhörd, ha yrkeskompetens och ett genussensitivt förhållningssätt för att upptäcka barnens initiativ till lek och kunna bemöta dem på ett lämpligt sätt.

Långvarig lek kräver tid, utrymme, lugn och ro samt lämpliga lekredskap och material som är tillgängliga för barnen. Lärmiljöerna ska anpassas efter leken, eftersom leken inte nödvändigtvis håller sig inom det anvisade området.

Kännedom om barnkultur och medier riktade till barn hjälper personalen att förstå barnens lekar. Även olika spel och digitala verktyg erbjuder många slags möjligheter för barnens lek. I en lärmiljö som uppmuntrar till lek lär sig även den vuxna. Med vårdnadshavarna ska personalen diskutera lekens betydelse och iakttagelser i anknytning till barnens lekar. På detta sätt kan man främja att leken fortsätter hemma eller i den småbarnspedagogiska verksamheten.

4.5 Lärområden

Lärområdena beskriver den pedagogiska verksamhetens centrala mål och innehåll. Lärområdena styr hur personalen tillsammans med barnen ska planera och genomföra en mångsidig och helhetsskapande pedagogisk verksamhet. Barnen har rätt att få mångsidiga upplevelser inom de olika lärområdena. Lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens. Lärområdena är indelade i fem helheter i enlighet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan nämligen⁶⁸:

⁶⁸ Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014

- Språkens rika värld
- Mina många uttrycksformer
- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas.

En helhetsskapande pedagogisk verksamhet gör det möjligt att granska och undersöka olika företeelser och fenomen i ett brett perspektiv. Den centrala utgångspunkten för verksamheten är barnens frågor och intressen. Teman kan till exempel växa fram i samband med lekar, sagor, utflykter eller i spontana kommunikationssituationer mellan barnen och personalen samt i kommunikationen barnen emellan. Det sätt på vilket målen för lärområdena förverkligas varierar beroende på temat, situationen och hur barnen lär sig. Personalen ska se till att den pedagogiska verksamheten främjar utvecklingen och lärandet hos barn i olika åldrar.

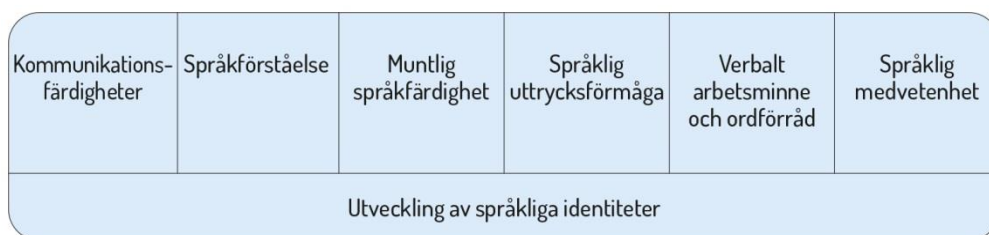
Språkens rika värld

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**. Barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och kulturer ska stärkas. Då man stödjer språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.7). Språkutvecklingen har också samband med andra delområden inom mångsidig kompetens, bland annat kulturell och kommunikativ kompetens. När barnens språkliga färdigheter utvecklas ger det barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

För barnen är språket både ett föremål och ett verktyg för lärandet. Med hjälp av sin språkliga uttrycksförmåga kan barnet hantera olika situationer och företeelser, kommunicera med andra, uttrycka sig och skaffa information. En mångsidig språkmiljö och samarbete med vårdnadshavarna stödjer barnens språkliga utveckling. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen regelbundet få uppmuntrande respons på sin språkliga uttrycksförmåga och sina kommunikationsfärdigheter.

Barnen kan lära sig flera språk samtidigt, till exempel så att språken utvecklas och används på varierande sätt i olika sammanhang. Inom verksamheten ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i vissa hem talas det flera språk. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språklig och kulturell mångfald synliggöras i samarbete med vårdnadshavarna, vilket stödjer utvecklingen av barnens språkliga identiteter. Preciseringar gällande språk och kultur behandlas i kapitel 4.6.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. **De språkliga identiteterna utvecklas** när barnen får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

Figur 2. Språkutvecklingens centrala delområden inom småbarnspedagogiken

Med tanke på utvecklingen av **kommunikationsfärdigheter** är det viktigt att barnen upplever att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Det är centralt att personalen är sensitiv för och reagerar även på barnens non-verbala budskap. Utvecklingen av kommunikationsfärdigheter stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med personalen och med varandra.

Genom en mångfald av språkliga modeller stödjer man barnens **språkförståelse**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets språkförståelse ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Utvecklingen av barnens **muntliga språkfärdighet** ska följas upp och handledas. Barnen ska uppmuntras att tala i olika situationer både med vuxna och med varandra, vilket främjar förmågan att använda och förstå talat språk. Tillsammans med barnen ska man också iaktta tonfall och betoningar.

Den **språkliga uttrycksförmågan** ska stimuleras och barnen och personalen ska tillsammans fundera över användningen av språk i olika situationer. Syftet är att stärka förmågan att anpassa språket enligt situationen. Barnen ska få öva sig i att berätta, förklara och diskutera. När barnen får leva sig in i olika situationer, använda humor och lära sig goda vanor stärks deras språkliga uttrycksförmåga. Genom att barnen bekantar sig med olika typer av texter utvecklas den språkliga uttrycksförmågan och förmågan att skilja på talat och skrivet språk.

Barnens språkliga uttryck berikas då deras **verbala arbetsminne och ordförråd** utökas. Till personalens uppgift hör att medvetet stödja denna utveckling. För att stödja utvecklingen av det verbala arbetsminnet kan t.ex. ramsor och sånglekar användas. Att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord främjar utvecklingen av barnens verbala arbetsminne och ordförråd. En rofylld tid för diskussioner, läsning och berättelser ger barnen möjlighet att fundera över ords och texters betydelser och att lära sig nya begrepp i olika kontexter.

Att iaktta olika språk i närmiljön stödjer utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Personalen ska väcka och öka barnens intresse för talat och skrivet språk och småningom också för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk styrs barnens uppmärksamhet från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till ord, stavelser och ljud. Barnen ska uppmuntras att lekskriva och lekläsa.

I småbarnspedagogiken ska rika och varierande texter användas. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med barnlitteratur på ett mångsidigt sätt. Barnen ska få höra berättelser och de ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap

ska dokumenteras. För att stödja multilitteraciteten inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska vid sidan om talat språk också bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter användas.

Mina många uttrycksformer

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att på ett målinriktat sätt stödja utvecklingen av barnens **musikaliska, visuella, verbala och kroppsliga uttrycksförmåga** och att låta barnen bekanta sig med kulturarvet och olika konstarter. Barn uttrycker sig ofta på ett helhetsbetonat sätt och kombinerar olika uttrycksformer på ett kreativt sätt. Att uppleva och uttrycka konst främjar barnens förutsättningar för lärande, deras sociala färdigheter, positiva självbild och förmåga att förstå och strukturera sin omvärld. Förmågan att tänka och lära sig utvecklas då barnen undersöker, tolkar och skapar mening genom att öva att uttrycka sig på olika sätt. Förmågan att fantisera och föreställa sig olika saker är central också då barnets etiska tänkande utvecklas. Att bekanta sig med kulturarvet, konst och olika uttrycksformer stärker barnens mångsidiga kompetenser också när det gäller delområdena multilitteracitet och förmåga att delta och påverka (kapitel 2.7).

Kulturen är en viktig del av barnets identitet. Småbarnspedagogiken ska ge barnen möjligheter att se och uppleva konst och kultur på ett mångsidigt sätt. Upplevelser av konst och kultur stärker barnens förmåga att ta till sig, ta del av och skapa kultur. Samtidigt lär sig barnen att förstå konstens och kulturarvets betydelse och värde.

Genom att uttrycka sig på olika sätt upplever och gestaltar barnen världen på ett sätt som tilltalar och inspirerar dem. Konstnärliga uttrycksformer uppmuntrar barnen att synliggöra sina iakttagelser, känslor och kreativa tankar. Olika uttrycksformer ska utforskas med hjälp av olika sinnen, arbetssätt, lärmiljöer och genom att ta vara på kulturutbudet i närmiljön. Estetiska och inspirerande lärmiljöer, tillgång till mångsidiga redskap och material samt tillräcklig handledning har stor betydelse då barnen bekantar sig med olika uttrycksformer.

Konstfostran omfattar både spontan och på förhand planerad verksamhet. I skapande och lärande processer betonas att barnen ska få möjligheter att försöka och undersöka samt öva olika arbetsfaser och dokumentera dem. Varje barns individuella sätt att uttrycka sig ska stödjas och barnens gemensamma kreativa processer ska ges tillräckligt med tid och utrymme. Att utnyttja personalens, barnens och samarbetspartnernas specialkompetens berikar konstfostran.

Inom småbarnspedagogiken är målet att utveckla barnens förmåga att **uttrycka sig musikaliskt** genom att ge barnen musikaliska upplevelser och stärka deras intresse och förhållande till musiken. Barnen ska uppmuntras att lyssna till och uppleva musik och att iaktta ljudmiljön. Barnens förmåga att uppfatta musik, ljudlängd, ljudnivå, ljudstyrka och klangfärger utvecklas genom lekfull musikalisk verksamhet. Man sjunger och säger ramsor tillsammans, prövar olika instrument, lyssnar till musik och rör sig till musik. Barnen ska få erfarenheter av grundrytm, ordrytm och av att använda kroppen som instrument. Barnen ska uppmuntras att använda sin fantasi och att uttrycka tankar och känslor som musiken väcker, till exempel i bilder eller genom

att berätta och dansa. Barnen ska också få erfarenheter av att skapa musik tillsammans och öva inför mindre musikframföranden samt uppleva glädjen över att lyckas i ett framförande.

När det gäller den **visuella uttrycksförmågan** är målet att utveckla barnens förhållande till bildkonst, annan visuell kultur och kulturarvet. Barnen ska ges möjligheter att njuta av att skapa bilder och få estetiska upplevelser och erfarenheter av konst. Barnen ska träna sitt visuella tänkande och sin förmåga att iaktta och tolka bilder genom att uttrycka sig visuellt på flera olika sätt. Förmågan att skapa bilder utvecklas med hjälp av olika sinnen och genom att skapa samband med andra uttrycksformer. Barnen ska få pröva att skapa bilder på olika sätt och med olika verktyg och material, till exempel genom att måla, rita, bygga och skapa mediepresentationer. Tillsammans med barnen ska man iaktta och analysera bilder, konstverk, medieinnehåll och föremål som barnen själva producerat och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om budskapet i bilderna. Bilder ska studeras med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska få träna sin förmåga att planera och lösa problem på ett kreativt sätt och fördjupa sin kunskap om konstruktioner, material och tekniker i slöjd, till exempel genom att modellera, bygga, sy och snickra. Avsikten är att ge barnen möjligheter att glädjas över att skapa, uppleva och upptäcka samt att njuta av att vara kreativa och sätta sin egen prägel på arbetet. Barnen ska ges möjligheter att experimentera med, undersöka och kombinera olika mjuka och hårda material samt att lära sig de tekniker som behövs i arbetet. Barnen ska få planera och skapa olika verk och föremål. I samband med arbetet kan man undersöka och ta vara på såväl hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund som lokala hantverkstraditioner.

Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig verbalt och kroppsligt** till exempel med hjälp av drama, dans och lek. Målet är att övningarna och lekarna ska ge barnen möjlighet att uppleva, uttrycka sig och kommunicera verbalt och kroppsligt på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av kreativa processer som planeras, genomförs och utvärderas gemensamt. Barnlitteratur, ordkonst, olika former av teater, dans och cirkus ska utnyttjas mångsidigt i verksamheten.

Jag och vår gemenskap

Då barnen börjar i den småbarnspedagogiska verksamheten blir deras livsmiljö utanför hemmet större. Utöver det egna hemmets traditioner, vanor, värderingar och åskådningar möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Småbarnspedagogikens uppdrag är att utveckla barnens förmåga att förstå mångfalden i närmiljön och att öva sig att fungera i den. Uppdraget betraktas ur olika perspektiv: **etiskt tänkande, åskådning, närmiljöns förflutna, nutid och framtid samt media**. I verksamheten kan man på ett mångsidigt sätt använda till exempel sagor, musik, bildkonst, lek, drama, olika medieinnehåll samt gäster, besök och evenemang i den närmaste omgivningen. Lärområdet stödjer barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Personalen ska stödja barnens förmåga till **etiskt tänkande** genom att tillsammans med barnen fundera på etiska frågor som förekommer i olika sammanhang eller som barnen funderar över. Det kan handla om teman som vänskap, skillnaden mellan rätt och fel eller rättvisa. Det kan också handla om rädsla, sorg och glädje. Etiska frågor ska behandlas så att barnen kan känna sig trygga och accepterade. Tillsammans med barnen ska man också fundera över gruppens regler och varför de behövs.

Inom **åskådningsfostran** ska man tillsammans bekanta sig med de religioner och övriga åskådningar som finns i barngruppen. Irreligiositet betraktas vid sidan av övriga åskådningar. Målet är att främja ömsesidig respekt och förståelse gentemot olika åskådningar samt stödja barnens kulturella och åskådningsrelaterade identiteter. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med olika åskådningar och traditioner som hänger ihop med dem. Åskådningarna kan undersökas på ett naturligt sätt i samband med till exempel årstidsfester och evenemang samt i olika situationer i vardagen så som vid påklädning eller vid måltider. Det ska finnas utrymme för barnen att förundras och de vuxna ska tillsammans med dem fundera på frågor om livet. När det gäller åskådningsfostran ska personalen samarbeta med vårdnadshavarna samt ta hänsyn till och respektera varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Åskådningsfostran stödjer barnens mångsidiga kompetens bland annat inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Genom att fundera över **närmiljöns förflutna, nutid och framtid** riktas barnens intresse mot historiska frågor och byggandet av en hållbar framtid. Mångfalden i barnens uppväxtmiljöer granskas också.

Barnen ska ges möjligheter att leva sig in i historiska händelser och situationer. Viktiga informationskällor är barnen själva och deras personliga historia samt personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen. Också vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv kan utnyttjas. Det förflutna kan utforskas till exempel med hjälp av lekar och musik som var aktuella när barnens mor- och farföräldrar var barn.

Nutiden iakttas genom att personalen tillsammans med barnen diskuterar aktuella frågor som barnen funderar över eller är intresserade av. Mångfalden i närmiljön ska undersökas och respekteras. Personalen undersöker tillsammans med barnen till exempel människors, könens och familjernas mångfald. Målet är att barnen ska lära sig förstå att människor är olika men ändå lika värda.

Utöver det förflutna och nutiden är det viktigt att fundera över framtiden och hur vi kan påverka och bidra till en hållbar framtid. Det kan man göra till exempel i samband med att man planerar lekar till den kommande årstiden eller då man planerar den egna lärmiljön. Tillsammans med barnen kan man till exempel bygga framtida fantasivärldar eller reflektera kring framtiden utgående från yrken som intresserar barnen.

Inom småbarnspedagogiken har **mediefostran** som uppdrag att stödja barnens förutsättningar att vara aktiva och uttrycka sig i gruppen. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med olika medier och pröva att producera medieinnehåll på ett lekfullt sätt i trygga miljöer. Man ska tillsammans fundera över medieinnehåll som anknyter till barnens liv och innehållets sanningsenlighet. Samtidigt utvecklar barnen sina färdigheter i käll- och mediekritik. Barnen ska få

handledning i att använda medier på ett ansvarsfullt sätt med hänsyn till sitt eget och andras välbefinnande. Teman som förekommer i medierna kan tas upp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av drama.

Jag utforskar min omgivning

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att ge barnen färdigheter att iaktta, strukturera och förstå sin omgivning. Barnen ska handledas att utforska och röra sig i naturen och den byggda miljön. Småbarnspedagogiken ska stödja utvecklingen av barnens **matematiska tänkande** och stärka en positiv inställning till matematiken. Småbarnspedagogiken ska även omfatta **miljöfostran och teknologifostran**. Egna iakttagelser, upplevelser och erfarenheter i anslutning till lärmiljöerna hjälper barnen att förstå orsakssammanhang och att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet (kapitel 2.7).

Målet med småbarnspedagogiken är att erbjuda barnen, oberoende av på vilket stadium av **matematiskt tänkande** de befinner sig, glädje över insikt och lärande. Barnen ska stifta bekantskap med matematiken och dess delområden på ett åskådligt och lekfullt sätt. Barnen ska handledas att upptäcka matematiken i vardagliga situationer och i omgivningen. Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska iakttagelser. Iakttagelserna presenteras och utforskas till exempel med kroppen eller med hjälp av olika redskap och bilder. Barnen ska ges möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Barnen ska också uppmuntras att hitta problem som anknyter till lärmiljön, fundera över dem, dra slutsatser och söka lösningar på dem.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska stödjas mångsidigt i interaktiva situationer, till exempel genom lek och med hjälp av material som intresserar barnen. Barnen ska uppmuntras att iaktta antal i miljön och, i takt med att färdigheterna ökar, att kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Förmågan att se och räkna upp talföljder kan utvecklas till exempel med hjälp av rim och ramsor. Tillsammans med barnen prövar man att mäta och övar plats- och jämförelsebegrepp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av olika redskap.

Barnens förmåga att uppfatta rum och plan ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka kroppar och former och att leka med dem. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Tidsbegreppet utforskas till exempel genom att iaktta årstiderna och dygnets olika tider.

Syftet med **miljöfostran** är att stärka barnens förhållande till naturen, lära dem att bete sig ansvarsfullt i miljön och handleda dem att stegvis tillägna sig en hållbar livsstil. Miljöfostran omfattar tre dimensioner: att lära sig i miljön, att lära sig om miljön och att agera till förmån för miljön. Den närbelägna naturen och den byggda miljön är både föremål för lärande och lärmiljöer.

Att göra utflykter i naturen och i den byggda miljön samt att undersöka omgivningen är en viktig del av den småbarnspedagogiska verksamheten. Genom positiva upplevelser lär sig barnet att njuta av naturen och närmiljön och det stärker barnets förhållande till sin omgivning. Olika naturfenomen iakttas med flera sinnen och under olika årstider och man diskuterar och

undersöker dem. Samtidigt lär sig barnen att använda begrepp som hör ihop med omgivningen. Genom att öva sig att känna igen olika växt- och djurarter stärks kunskapen om naturen. Tillsammans med barnen övar man att söka information om frågor som intresserar dem. Naturen kan också vara en plats för estetiska upplevelser och avkoppling.

Barnen ska handledas att värda naturen och dess växter och djur. Tanken med miljöfostran är att barnen ska tillägna sig en hållbar livsstil och öva färdigheter som den förutsätter. Sådana färdigheter är bland annat att inte skräpa ned i samband med utflykter, att lära sig måttlighet och sparsamhet, att förhålla sig ansvarsfullt i samband med måltider, att spara energi och att minska avfallet genom till exempel återvinning, reparation av föremål och återanvändning. Samtidigt ska barnen handledas att fästa uppmärksamhet vid konsekvenserna av olika handlingar.

Syftet med **teknologifostran** är att uppmuntra barnen att bekanta sig med undersökande och experimenterande arbetssätt. Barnen ska handledas att upptäcka teknik i omgivningen och att hitta på egna kreativa lösningar. Barnen ska även uppmuntras att ställa frågor, att gemensamt söka svar på dem och att dra slutsatser.

Personalen ska tillsammans med barnen iaktta tekniska lösningar i vardagen och bekanta sig med digitala verktyg och hur de fungerar. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid en trygg användning av maskiner och apparater. Barnen ska ges möjligheter att förverkliga sina egna idéer till exempel genom att bygga med olika material och testa hur olika apparater fungerar. De ska också uppmuntras att beskriva sina lösningar. Tillsammans ska man lösa problem och glädjas över att lyckas. Målet är att barnen genom egna erfarenheter ska komma till insikt om att tekniken är ett resultat av mänsklig aktivitet. I verksamheten kan man använda tekniska lösningar som finns i närmiljön, till exempel i leksaker, och undersöka hur de fungerar.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Detta lärområde omfattar mål som anknyter till **fysisk aktivitet, matfostran, hälsa, trygghet och säkerhet**. Ett uppdrag inom småbarnspedagogiken är att tillsammans med vårdnadshavarna lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa och välbefinnande och som främjar fysisk aktivitet. Lärområdet stödjer barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdet vardagskompetens (kapitel 2.7).

Syftet med småbarnspedagogiken är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Barnen ska uppmuntras att vara ute, leka och röra på sig under alla årstider. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges tillräckliga möjligheter att fritt röra på sig både inomhus och utomhus. Den fysiska fostran ska vara regelbunden och barncentrerad, mångsidig och målinriktad. Tillräcklig fysisk aktivitet är viktig för barnets sunda uppväxt, utveckling, lärande och välbefinnande. Fysisk aktivitet innebär olika typer av rörelseaktiviteter och olika ansträngande sätt att röra på sig, till exempel att leka inomhus och utomhus, samt att göra utflykter och delta i ledda rörelsestunder. Att röra på sig tillsammans utvecklar barnens sociala färdigheter, så som kommunikationsfärdigheter och självregleringsförmåga. Den fysiska aktiviteten ska vara en naturlig del av barnets dag. I samarbete

med vårdnadshavarna ska barnen uppmuntras till fysisk aktivitet också på fritiden i olika utrymmen och i olika terrängar och förhållanden utomhus.

Småbarnspedagogiken har även som uppdrag att utveckla barnens kroppskännet och -kontroll samt grundläggande motoriska färdigheter, till exempel balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Man ska använda sig av olika sinnen och använda redskap av olika material som inspirerar barnen att röra på sig. Den fysiska aktiviteten ska varieras på ett naturligt sätt med avseende på längd, intensitet och tempo. Barnen ska få erfarenheter av att röra på sig individuellt, parvis och i grupp. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen få erfarenheter av olika rörelselekar, till exempel traditionella gårdslekar, sago- eller musikgymnastik. Man ska utnyttja de olika årstiderna så att barnen har möjligheter att lära sig för årstiderna typiska sätt att röra på sig utomhus.

Regelbunden och ledd fysisk aktivitet spelar en stor roll för barnens helhetsmässiga utveckling och motoriska lärande. Därför är det viktigt att systematiskt observera hur barnens motoriska färdigheter utvecklas. Personalen ska planera dagsstrukturen, inomhus- och utomhusmiljön samt verksamhetens innehåll så att barnen kan njuta av att röra på sig i olika sammanhang på flera olika sätt. Redskapen ska vara tillgängliga för barnen så att de kan använda dem också för spontana aktiviteter och lekar. Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att se till att redskapen är trygga.

Syftet med **matfostran** är att främja ett positivt förhållningssätt till mat och ätande samt stödja mångsidiga och hälsosamma matvanor. Barnen ska handledas att äta självständigt, mångsidigt och tillräckligt. De dagliga måltiderna ska avnjutas i en lugn atmosfär och barnen ska få lära sig gott bordsskick, att ge mat och att äta tillsammans. Med hjälp av olika sinnen och genom att noga studera maten bekantar man sig med maträtter, deras ursprung, utseende, sammansättning och smak. Samtal, sagor och sånger om mat utvecklar barnens ordförråd angående mat.

I småbarnspedagogiken ska man tillsammans med barnen fundera över faktorer som är förknippade med **hälsa, trygghet och säkerhet**. Barnens förmåga att sköta sin hälsa och personliga hygien ska stödjas. Tillsammans med barnen ska man diskutera betydelsen av att röra på sig, vila och ha goda mänskliga relationer för välbefinnandet och hälsan. Barnen ska få lära sig om säkerhet i dagliga situationer. Det kan till exempel vara påklädnings-, måltids-, lek- eller utomhussituationer. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen bekanta sig med regler för hur man rör sig tryggt och de ska öva sig att röra sig tryggt i trafiken. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp och att handla tryggt i olika situationer och miljöer.

4.6 Preciseringar gällande språk och kultur

Utgångspunkten i grunderna för planen för småbarnspedagogik är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten. I småbarnspedagogiken ska barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund ses som något positivt som berikar gruppen. En språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av den småbarnspedagogiska helheten.

Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommunen se till att småbarnspedagogik anordnas på barnets modersmål, då det är svenska, finska eller samiska⁶⁹. Även andra språk kan användas i småbarnspedagogiken ifall det inte äventyrar förverkligandet av målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin modersmålsutveckling i svenska eller finska. Ett samarbete mellan personal, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stödjer barnens möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen uppmuntras att kommunicera med varandra.

Det finns barn i den småbarnspedagogiska verksamheten som pratar både **svenska och finska** som modersmål. Det är av stor betydelse för dessa tvåspråkiga barns språkliga utveckling och identitetsutveckling att båda språken får stöd och att barnen uppmuntras att använda dem.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur⁷⁰. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i verksamheten. När småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på något av de tre samiska språken, är verksamhetens särskilda mål att stärka barnens språkutveckling och förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **romska barn** har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska barnens språkliga utveckling stödjas i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. I mån av möjlighet ska man ge barnen möjlighet att använda och tillägna sig romani. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det romska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **teckenspråkiga barn** kan genomföras antingen i en separat grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, hörselskadade eller hörande. Målet för småbarnspedagogiken för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

I den småbarnspedagogiska verksamheten ska **barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella

⁶⁹ Lag om småbarnspedagogik 11 § 2 mom.

⁷⁰ Finlands grundlag 17 § 3 mom.

identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas inom språkens olika delområden utgående från barnens behov och förutsättningar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjlighet att använda och tillägna sig svenska eller finska som andraspråk. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig svenska eller finska. Förmågan att förstå och förmågan att producera språk ska knytas samman. På detta sätt lär sig barnet att göra iakttagelser och uttrycka sina tankar, känslor och åsikter på ett eget och för situationen lämpligt sätt. En del av barnen blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då barnet börjar i småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogiken stödjer barnets integrering i det finländska samhället. Vårdnadshavarna ska få höra om den finländska småbarnspedagogikens mål, innehåll och metoder. Personalen ska diskutera familjens språkmiljö, språkval, flerspråkiga och kulturella identiteter samt utvecklingen och betydelsen av barnets modersmål – ett eller flera – med vårdnadshavarna.

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och lära sig sitt eget eller sina egna modersmål. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska som andraspråk ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj. Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

Småbarnspedagogik på två språk

Småbarnspedagogik på två språk ska baseras på ett beslut fattat av kommunen eller en privat aktör. Syftet med småbarnspedagogisk verksamhet på två språk är att ta till vara barnens sensitiva period för tidig språkinläring genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen ska erbjudas tillfällen att tillägna sig språken och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Samtidigt läggs grunden för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö ska väcka barnens språkliga nyfikenhet och lust att experimentera. Olika kulturer möts också på ett naturligt sätt i den småbarnspedagogiska verksamheten som ordnas på detta sätt.

Småbarnspedagogik på två språk indelas i omfattande och mindre omfattande. I omfattande småbarnspedagogik på två språk är stråvan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken.

Omfattande småbarnspedagogik på två språk

Tidigt fullständigt språkbud i de inhemska språken i småbarnspedagogiken

Språkbud på finska kan ordnas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och språkbud på svenska kan ordnas inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Utöver det kan språkbud på

samiska ordnas inom såväl den svensk- som den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbild i de inhemska språken är ett program som börjar i småbarnspedagogiken och fortsätter genom hela den grundläggande utbildningen. Språket i småbarnspedagogiken, undervisningsspråket i förskolan och skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Småbarnspedagogiken ska huvudsakligen ske på språkbildsspråket. Utvecklingen av barnens modersmål – ett eller flera – ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Målet för verksamheten är att var och en i personalen konsekvent använder endast ett språk: antingen språkbildsspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på. Barnen ska uppmuntras att använda språkbildsspråket, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och vidare till grundläggande utbildning i form av språkbild.

Annan omfattande småbarnspedagogik på två språk

I annan omfattande småbarnspedagogik på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Språket i fråga kan vara modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att de olika språkgrupperna får tillräckligt stöd för sin språkutveckling. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska från fall till fall i samråd med vårdnadshavarna överväga när ett sådant arrangemang stödjer barnets utveckling.

I småbarnspedagogik på två språk ska verksamheten planeras så att småbarnspedagogiken bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av personalens språkbruk och barnens aktiviteter. I mån av möjlighet ska var och en i personalen använda endast ett av språken aktivt. Barnen ska ha möjlighet att bli förstådda även på sitt modersmål, då det är svenska eller finska. Barnen ska uppmuntras att använda de två språken inom verksamheten. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och grundläggande utbildning antingen på två språk eller på svenska eller finska.

Mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk

Språkberikad småbarnspedagogik

Med språkberikad småbarnspedagogik avses här sådan småbarnspedagogik, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målet är att stödja språkutvecklingen, motivera barnen och möjliggöra ett mångsidigare språkval. Målet kan också vara att övergå till språkberikad undervisning eller annan förskoleundervisning eller grundläggande utbildning på två språk eller till på annat sätt tidigarelagd språkundervisning.

Språkboverksamhet

Med språkboverksamhet avses inom småbarnspedagogiken sådan verksamhet som stärker barnens kunskap om deras egen kultur och erbjuder dem möjlighet att lära sig ett utrotningshotat minoritetsspråk eller urfolksspråk som talas i familjen eller släkten. Principerna i språkboverksamheten kan påminna om språkbadsprinciperna.

4.7 Frågor som avgörs på lokal nivå

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten preciseras med hänsyn till barnens ålder och utveckling samt de olika verksamhetsformernas särdrag.

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande beskrivas och preciseras:

- riktlinjerna för planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten samt metoderna för uppföljningen och utvärderingen
- riktlinjerna och tillvägagångssätten för den pedagogiska dokumentationen
- riktlinjerna för valet och användningen av mångsidiga arbetssätt
- på vilket sätt barnens lek stöds
- målen och innehållen för lärområdena
- på vilket sätt barnens intressen och delaktighet beaktas vid planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten
- på vilket sätt den småbarnspedagogiska verksamheten ordnas för olika språk- och kulturgrupper
- på vilket sätt den småbarnspedagogiska verksamheten på två språk genomförs
- på vilket sätt barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn får stöd för att lära sig svenska eller finska
- på vilket sätt samarbete och rutiner som gäller familjens språkval och stödet för modersmålet ordnas.

4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten

All pedagogisk verksamhet ska kunna motiveras med utgångspunkt i en kännedom om barnet och en stark professionalitet. Observation är en särskilt viktig förutsättning för den pedagogiska verksamheten och pedagogisk dokumentation används aktivt som ett redskap i det dagliga arbetet. Verksamhet i smågrupper ger möjligheter att beakta individuella behov, styrkor och utvecklingsbehov.

4.2 Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är ett förhållningssätt och en kommunikation som skall försöka synliggöra och förstå barnen. Man kan dokumentera barnets utveckling, tänkande, aktiviteter eller sociala relationer. Dokumentation hjälper pedagoger att förstå varje enskilt barn samt kunna stödja meningsfulla saker och fokusera på barnets styrkor. Dokumentation är ett sätt att arbeta tillsammans med barnen. Det sker kontinuerligt och barnen skall själv vara delaktiga och komma med egna initiativ för att sedan se sina framsteg. Förutom arbeten, fotografier och mappar används också t.ex. tankekartor, Ipad, veckobrev och månadsbrev.

4.3 Mångsidiga arbetssätt

Leken har en stor betydelse inom småbarnspedagogiken i Grankulla. Mottot: leken är barnens jobb. Eftersom barnen ofta bearbetar nya kunskaper genom leken, skall det finnas dagligen tid för det. Grankulla stad utbildar sin personal för att den skall naturligt kunna erbjuda barnen de mångsidiga arbetssätten. Likaså är IT-verktygen inom småbarnspedagogiken uppgraderade till samma nivå som skolornas. Verksamheten planeras utgående från barnen och förverkligandet erbjuds på olika sätt så att barnen som lär sig visuellt, auditivt eller taktilt har beaktats.

4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande

Leken har en mycket central betydelse på våra daghem och vi betonar betydelsen av olika former av lek. Den fria leken ges mycket tid och den fria leken ska vara fri från onödiga gränser. Det ska till exempel vara tillåtet att blanda leksaker från olika områden och barnens ska få leka på sitt eget sätt med leksakerna fastän de inte alltid är tänkta just till det ändamålet. Barnen ska fritt få använda sig av sin fantasi och uppfinningsförmåga.

Barnets goda och intensiva lek bygger på pedagogens färdigheter i tidig växelverkan. En vuxen som stöder leken observerar barnets miner, gester, tonfall, humör och initiativ. Den vuxna följer emellanåt barnets initiativ under en längre tid. Pedagogen deltar i växelverkan på ett ändamålsenligt och sensitivt sätt, t.ex. med en beröring, och berikar leken med sina kreativa idéer, men låter alltid barnet bestämma takten. Pedagogens omtänksamma blick, mjuka tonfall, positiva humör och energi stärker barnets iver att leka och uttrycka sig. Leken kan inte styras genom att ge order, direktiv eller genom att undervisa barnet i något. Ibland är det ändå viktigt att skapa olika modeller för leken åt ett barn vars lekfärdigheter ännu inte har utvecklats. Som bäst är leken ett samspel, som en dans, fylld av entusiasm och glädje. Grankullas plan för småbarnsfostran

Leken hör till de få sammanhang där barnet får härska och njuta av sina prestationer utan störande regler och begränsningar. Den vuxna visar intresse genom att beskriva vad som händer och komma med uppmuntrande kommentarer. Det här främjar också språkutvecklingen. Det är bäst att begränsa antalet frågor, för de kan förvirra barnet och bryta lekens förtrollning.

Även äldre barn behöver en vuxen med i leken. Den instinkt som styr barnet till kreativ lek tynar bort småningom, om inte den vuxna hjälper leken att utvecklas vidare.. Av pedagogen krävs förmåga att tillgodogöra sig kamratgruppen för att utveckla barnets lek. Uppmuntrande kommentarer stöder barnets vänskapsrelationer och sociala färdigheter, till exempel: "Vad du är vänlig när du delar med dig av klossarna och väntar på din tur." eller "Det var vänligt gjort av dig." I gruppen löser pedagoger olika slags konflikter genom att lyssna till barnets behov och respektera dem. Detta även om det inte alltid är möjligt att uppfylla

barnets önsknings, till exempel: "Jag ser att du gärna vill ta den och den är säkert viktig för dig, men nu är det Siris tur att få den."

Den fria leken övervakas alltid av de vuxna men eftersom barn i leken övar sig olika sociala färdigheter som till exempel empatiförmåga och konfliktlösning ingriper de vuxna endast efter att de iakttagit situationen och sett om barnen behöver handledning. Den vuxna tar en mer aktiv roll i den fria leken ifall ett barn saknar lekfärdigheter eller behöver hjälp att komma igång i leken. I Grankulla finns det möjlighet för daghemmen att använda närmiljön till lek. Skogen och flera parker finns på gångavstånd från daghemmen.

4.5 Lärområden

Språkens rika värld

Grankulla är en tvåspråkig stad där en levande tvåspråkighet ingår i invånarnas vardag. I Grankulla bor ett också familjer som har en annorlunda språklig och kulturell bakgrund. Inom småbarnspedagogiken fäster vi positiv uppmärksamhet vid de olika språkmiljöer som barnen i gruppen kommer från och språken som talas hemma hos familjerna. Det anses viktigt att använda tolk vid diskussioner om fostran och även i andra sammanhang där vårdnadshavarna görs delaktiga. Vid behov kan man också ta bilder till hjälp då man förklarar för vårdnadshavarna.

Genom ett noggrant språkbruk lägger man grunden för språkutvecklingen. Att leka med språket berikar barnets språksinne. Mångsidiga lärmiljöer bidrar till att utvidga ordförrådet. Vid behov används olika IKT-redskap som stöd för språkutvecklingen och för att berika språket.

Mina många uttrycksformer

Kreativa uttrycksformer ger barnen redskap för observation samt för att uttrycka känslor och kreativt tänkande. Genom att uttrycka sig på olika sätt upplever och gestaltar barnen världen på ett sätt som tilltalar och inspirerar dem. Fokus ligger på upplevelser, lekfullhet, djupa känsloupplevelser, upplevelser för alla sinnen, experimentering, förundran, upptäckter, olika stadier i en aktivitet, planerade och spontana aktiviteter samt dokumentering. Genom att uttrycka sig kreativt lär sig barnen att hitta sin egen inre kreativitet, samtidigt som de upplever och lär sig om andras sätt att uppleva saker och uttrycka sig.

Att uttrycka sig musikaliskt i sång eller ramsor, samt att lyssna till eller själv spela olika instrument ger barnen glädje och upplevelser. Målet är att barnen ska bli bekanta med hur man gör musik och hur man lyssnar på den, samt med grundrytm, ordrytm, musikens klangfärg och styrka. Den musikaliska uttrycksförmågan betonar gemensam aktivitet och andra former av kreativ verksamhet, t.ex. rörelse och dans. Som bäst kan musiken stärka varje barns egen identitet, fantasi, känsloliv och språkutveckling.

När det gäller den visuella uttrycksförmågan uppmuntras barnen att njuta av att skapa bilder och se bilder på ett sätt där barnet får ge uttryck för sin egen kreativitet och sätta sin egen prägel på arbetet. Målet är att göra barnen bekanta med olika visuella uttrycksmedel genom att de använder olika material och redskap. Genom att måla, rita, bygga, modellera och skapa mediepresentationer lär sig barnet att göra kreativa observationer, tolka dem, samt berätta om sina tankar om världen och sig själv. Inom den visuella uttrycksförmågan betonas färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar. Barnen uppmuntras att uppskatta sina egna verk och också känna glädje över det andra skapar. Som bäst kan den visuella uttrycksförmågan bidra till att fördjupa ett flertal andra områden inom inlärning, utveckling samt kunskap och färdigheter, vilket också stärker barnets självbild som en kompetent, kreativ aktör. Avsikten är att ge barnen möjligheter att glädjas över att skapa, uppleva och upptäcka genom att uttrycka sig visuellt.

Barnen uppmuntras också till att uttrycka sig verbalt och kroppsligt med hjälp av t.ex. drama, dans och lek. Verksamheten tar inspiration från barnlitteratur, teater, dans och cirkus. Målet är att övningarna och lekarna ska ge barnen möjlighet att uppleva, uttrycka sig och kommunicera verbalt och kroppsligt på ett mångsidigt sätt.

Kulturen är ett viktigt element i barnens identitet. Genom att erbjuda konst- och kulturupplevelser stärker småbarnsfostran barnens förmåga att tillägna sig och använda kulturen, samt att skapa en egen unik kultur. Samtidigt lär sig barnen att se betydelsen och värdet av konsten och kulturarvet.

Jag och vår gemenskap

Personalen har professionellt kunnande gällande barnens olika livsåskådningar och religioner. I samarbete med vårdnadshavarna beaktar vi barnets behov. Vi beaktar alla de åskådningar som är representerade i barngruppen likvärdigt i vår verksamhet, vilket bl.a innebär att kyrkobesök ordnas under förutsättningen att motsvarande aktivitet kan ordnas för de barn som inte delar den åskådningen. Grankullas över 100-åriga historia är något vi diskuterar med barnen.

Till Grankullas strategi hör att vara en föregångare inom digital kompetens, således också mediafostran. Daghemmen har surfplattor och datorer. Staden ordnar regelbundet utbildningar för personalen inom området. Staden ordnar under verksamhetsåret olika teater-musik och kulturella evenemang som daghemmen är välkomna till.

Jag utforskar min omgivning

Genom att utveckla lekmiljön uppmuntras barnet att fästa större uppmärksamhet vid antal och andra matematiska begrepp. Inom ramen för lek och annan verksamhet tillägnas barnet olika matematiska begrepp med hjälp av föremål och redskap som de är förtrogna med och som intresserar dem. Daghemmets vardag har matematiska egenskaper: alla föremål, sätta saker i ordningsföljd, mäta, uppfatta former och att räkna. Varje föremål har en viss form, en kloss har ett visst antal hörn, det finns flera stövlar i skohyllan, ett visst antal tallrikar på bordet osv. Viktiga begrepp i vardagsmatematiken är t.ex. likadan, olika, mer, mindre, flera, färre, längre, kortare, vågrät, lodrät, bred och smal.

I Grankulla finns naturen nära och alla daghem har möjlighet att göra utflykter i naturen. I naturen får barnen utforska och observera olika fenomen tillsammans med en vuxen och se hur naturen ändras under de olika årstiderna. Barnen lär sig att röra sig på ojämn mark och de får använda sin fantasi och kreativitet genom bl.a. kojbyggen och skogslekar. På varje daghem förekommer sortering och återvinning. Även i detta är barnen delaktiga.

I teknologifostran är pekplattan det centralaste verktyget. Alla daghem har tillgång till pekplattor, som används i den pedagogiska verksamheten både som ett verktyg och som ett mål för lärande. Barnen ska också ha möjlighet att bekanta sig med andra apparater och att fundera kring hur de fungerar och hur man använder dem ändamålsenligt.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Fördelen med vår stad Grankulla är att allt är nära vilket gör det lätt att kunna promenera till biblioteket, parker samt allehanda andra ställen. Det är viktigt att bekanta sig med näromgivningen. Idrottsmöjligheterna är många och av varierande slag. Med tanke på hälsa, trygghet och säkerhet funderar pedagogerna alltid på möjliga risker inför promenader och utfärder till olika ställen. Vid längre utfärder görs en riskanalys inkluderande säkerhetsplan upp.

4.6 Preciseringar gällande språk och kultur

I Grankulla är de två språkgrupperna, svenska och finska, ungefär lika stora. De finska och svenska daghemmen har en gemensam dagvårdschef och daghemmen samarbetar över språkgränserna. De finska och svenska daghemsgrupperna har bra möjligheter att samarbeta med varandra. Personalen har en öppen attityd för olika språk, t.ex. barn får leka på det språket som känns naturligt för dem.

Grankulla erbjuder språkberikad småbarnspedagogik, t.ex. i form av regelbunden språkduch på det andra inhemska språket. I kommunen finns ett fullständigt språkbadsdaghem som erbjuder svenskt språkbad för finskatalande barn. I Grankulla har Grani språkbad 3-4-åringar småbarnspedagogik på två språk på försök. Fullständigt språkbad finns från fyra år och upp till grundskolans sista klass.

5. STÖD FÖR BARNETS UTVECKLING OCH LÄRANDE

I småbarnspedagogiken ska barnets utveckling och lärande stödjas på ett sätt som motsvarar barnets behov. För barnet är det viktigt att stödet ges kontinuerligt och konsekvent under tiden i småbarnspedagogiken och då barnet börjar i förskoleundervisningen.

5.1 Principerna för stöd

Stöd för utveckling och lärande är en del av den kvalitativa verksamheten inom småbarnspedagogiken och riktar sig till alla de barn som är i behov av stöd. Inom småbarnspedagogiken ska man identifiera barnets behov av stöd och ordna det på ett ändamålsenligt sätt då behov av stöd uppstår⁷¹. Genom tillräckligt tidigt och rätt riktat stöd kan man främja barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Samtidigt kan man förebygga problem och förhindra att problemen växer och blir allt mer komplexa. Småbarnspedagogiken ska genomföras enligt principen om inkludering.

Stödet ska ordnas utgående från barnets styrkor och behov av stöd för utveckling och lärande. Stödet för utveckling och lärande ska omfatta såväl lösningar som möter barnens individuella behov som lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska personalen se till att alla barn känner sig accepterade som individer och som medlemmar i gruppen. Genom att uppmuntra barnet och ge barnet möjligheter att lyckas stöds utvecklingen av barnets positiva självbild.

Samarbete mellan barnet, vårdnadshavaren, barntädgårdsläraren, specialbarntädgårdsläraren och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken är viktigt för att barnets behov av stöd ska identifieras samt när stödet planeras och genomförs. Hela personalen ska i enlighet med sin utbildning, sin arbetsbeskrivning och sitt ansvarsområde observera behovet av stöd och ge det stöd som behövs. Personal från social- och hälsovården ska vid behov delta i planeringen och utvärderingen av barnets stöd.

För ett barn på daghem eller i familjedagvård ska behovet av stöd antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik⁷². I planen antecknas ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet för barnets utveckling och lärande samt stödåtgärderna och hur de ska genomföras och utvärderas.

Stödet för barnets utveckling och lärande ska ordnas som en del av den dagliga småbarnspedagogiska verksamheten. Stödet ska i första hand ges genom olika flexibla arrangemang i barnets egen daghems- eller familjedagvårdsgrupp. Stödet kan med hänsyn till barnets bästa också ordnas delvis eller helt i en särskild grupp⁷³.

⁷¹ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 7 punkten

⁷² Lag om småbarnspedagogik 7 a §

⁷³ Lag om småbarnspedagogik 3 § 2 mom. (698/1982)

Stödet kan också ges inom övrig småbarnspedagogik i enlighet med anordnarens beslut. Inom övrig småbarnspedagogik kan man konsultera en specialbarträdgårdslärare när stödet ordnas⁷⁴. I samråd med vårdnadshavaren kan man också komma överens om att barnet flyttar till regelbunden småbarnspedagogisk verksamhet på ett daghem för att få det stöd som barnet behöver.

5.2 Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stöd

Småbarnspedagogiken ska ordnas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren, så att varje barn får ta del av fostran, undervisning och vård enligt sin utveckling och sina behov⁷⁵. Samarbetet med vårdnadshavaren är särskilt viktigt då barnet har behov av stöd. Barnet kan även få stöd genom andra tjänster för barn och familjer, till exempel barnrådgivningen, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor eller handikappservicen. Det är viktigt att de lokala tjänsterna för barn och familjer utgör en ändamålsenlig helhet då stödet för barnet ordnas.

Möjligheten att få stöd, de centrala principerna för stöd, det överenskomna stödet och hur stödformerna ska genomföras ska diskuteras med vårdnadshavaren. Barnet ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt sätt och i enlighet med sin ålder och utveckling.

Vårdnadshavaren ska kontaktas genast om det framgår att ett barn har utmaningar i anslutning till sin utveckling eller sitt lärande eller om personalen känner oro för barnets välbefinnande. Vårdnadshavaren ska ges information om hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor⁷⁶. Målen med stödet nås bäst när alla parter deltar i samarbetet. Med hänsyn till barnets bästa ska barnet inom den småbarnspedagogiska verksamheten få det stöd barnet behöver för sin utveckling och sitt lärande, även om vårdnadshavaren inte förbinder sig att samarbeta.

Det mångprofessionella samarbetet ska utgå från barnets bästa. Med barnrådgivningen, barnskyddet, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor och annan socialservice ska man komma överens om samarbetsrutinerna och principerna när ett barns ärende behandlas eller i situationer som kräver myndigheters ingripande⁷⁷. Mångprofessionellt samarbete ska i första hand ordnas med vårdnadshavarens samtycke. Bestämmelserna om informationsutbyte och sekretess ska följas i samarbetet⁷⁸.

Småbarnspedagogisk verksamhet ordnas också inom den specialiserade sjukvården. Genom samarbete mellan småbarnspedagogiska tjänster och sjukhuset eller inrättningen i fråga ska kontinuiteten i småbarnspedagogiken säkerställas med hänsyn till barnets hälsa och kondition. Det är särskilt viktigt att barnet kan bibehålla trygga mänskliga relationer.

⁷⁴ Lag om småbarnspedagogik 4 a §

⁷⁵ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 1 och 10 punkten

⁷⁶ Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 11, 14–17 §

⁷⁷ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 11 e §, s. 23

⁷⁸ Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 11, 14–17 §

Svårt handikappade och sjuka barn kan behöva förlängd läroplikt⁷⁹. Beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan läroplikten börjar. Barnets vårdnadshavare ska i god tid få information om hur den förlängda läroplikten ordnas i praktiken. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan⁸⁰ föreskrivs om beslut i anknytning till förlängd läroplikt och olika alternativ att ordna förlängd läroplikt.

5.3 Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken

Deltagandet i den småbarnspedagogiska verksamheten lägger en god grund för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas genom olika pedagogiska arrangemang och arbetsätt. Sådana är till exempel systematisk differentiering av verksamheten, flexibel gruppindelning och anpassning av lärmiljöerna. En tydlig dagordning och rytm i de dagliga aktiviteterna stödjer alla barn.

Barnet kan behöva endast lite stöd under en kort tid. Då kan det räcka med enskilda stödformer eller arrangemang för att påverka situationen så snabbt och på ett så tidigt stadium som möjligt. En del barn behöver omfattande och regelbundet stöd eller flera stödformer som kompletterar varandra samtidigt.

Inom småbarnspedagogiken kan ett barn få stöd på många sätt. Arbetsätten och lärmiljöerna ska anpassas efter barnets individuella behov. Stödet kan omfatta **pedagogiska** och **strukturella arrangemang** och **andra arrangemang som stödjer välbefinnandet**. **Pedagogiska arrangemang** är till exempel stöd av en specialbarnträdgårdslärare⁸¹, som antingen konsulteras eller är tillgänglig periodvis, individuell handledning, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel och digitala verktyg. Stödet kan också omfatta användning av tecken och bilder eller annat stöd för språket och kommunikationen. **Strukturella arrangemang** är bland annat att minska antalet barn i gruppen och att vidta åtgärder som gäller personaldimensioneringen eller personalstrukturen. **Andra arrangemang som stödjer välbefinnandet** är till exempel handledning och konsultation av sakkunniga inom social- och hälsovården.

Då barnets behov av stöd beror på gravt handikapp, svår sjukdom, gravt försenad utveckling eller då behovet av stöd anknyter till den socioemotionella utvecklingen behöver barnet i allmänhet kontinuerligt och individuellt stöd på heltid. Barnet kan ha svårigheter inom flera områden eller ett mycket stort behov av stöd inom ett visst område. Barnets stöd för utveckling och lärande i barngruppen förutsätter planering, specialkompetens och eventuellt olika slags arrangemang eller hjälpmedel. Barnet behöver hjälp för att komma till rätta i gruppen, en differentierad verksamhet och tid för att träna grundläggande färdigheter. Det kan förutsätta utveckling av personalens specialpedagogiska kompetens eller sjukvårdskompetens eller mångprofessionellt samarbete med sakkunniga inom social- och hälsovården.

⁷⁹ Lag om grundläggande utbildning 25 § 2 mom.

⁸⁰ Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014, kapitel 5.5 Särskilt stöd

⁸¹ Lag om småbarnspedagogik 4 a §

För att stödja barnets utveckling, lärande och välbefinnande ska man kontinuerligt observera, dokumentera och bedöma barnets behov av stöd och hur stödåtgärderna inverkar och räcker till. Den första åtgärden är att granska arbetssätten och lärmiljöerna och hur de lämpar sig för barnet. Utifrån granskningen görs en bedömning av om en ändring av arbetssätten och lärmiljöerna kunde leda till bättre pedagogiska lösningar för barnet. Bedömningen och planeringen av stödet baserar sig på en tillräckligt mångprofessionell sakkunskap.

5.4 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd

Barnets behov av stöd, stödåtgärderna och hur de ska genomföras samt ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Barntädgårdsläraren och/eller specialbarntädgårdsläraren ansvarar för att göra upp och utvärdera planen i samarbete med den övriga personalen och barnets vårdnadshavare. När planen görs upp och utvärderas ska vårdnadshavarens och barnets delaktighet stödjas. Barnets åsikt ska klarläggas och beaktas då planen görs upp och utvärderas (kapitel 1.3).

Stödet ska utvärderas och planen ska granskas minst en gång om året. Stödets inverkan ska utvärderas regelbundet och planen ska ändras vid behov. Hur målen för verksamheten har uppnåtts ska antecknas i planen och målen ska ändras så att de motsvarar det nya behovet. Om behovet av stöd och stödåtgärderna har upphört ska detta antecknas i planen. En bedömning av barnets behov av stöd görs också alltid då barnet börjar i förskoleundervisningen. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan föreskrivs om stöd för barnets växande och lärande för barn i förskoleundervisningen.

Då ett barn får stöd för sin utveckling och sitt lärande ska det i barnets plan för småbarnspedagogik, förutom det som står beskrivet i kapitel 1.3, antecknas följande:

Pedagogiska och strukturella lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar angående personaldimensioneringen och gruppstrukturen
- lösningar i anslutning till barnets stöd, till exempel differentiering av verksamheten, individuell handledning, smågruppsverksamhet eller användning av tecken och bilder
- tolknings- och biträdestjänster samt användning av hjälpmedel.

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren
- ansvarsfördelningen när det gäller hur barnets stöd genomförs
- tjänsterna som tillhandahålls av specialister, till exempel specialbarntädgårdslärare
- handledningen och konsultationen av sakkunniga inom social- och hälsovården
- eventuella transportarrangemang och vem som ansvarar för dem.

Uppföljning och utvärdering av stödet

- uppföljningen av hur målen har nåtts
- utvärderingen av stödåtgärdernas effekt och tidpunkterna för utvärderingen.

5.5 Frågor som avgörs på lokal nivå

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska fastställas och beskrivas hur stödet för barnets utveckling och lärande ordnas i praktiken inom de olika verksamhetsformerna enligt anordnarens beslut.

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande beskrivas:

- de lokala principer och tillvägagångssätt som styr hur stödet för utveckling och lärande ordnas
- förfarandet vid bedömningen av barnets behov av stöd
- på vilket sätt stödet genomförs i den småbarnspedagogiska verksamheten: pedagogiska och strukturella arrangemang och arrangemang som stödjer välbefinnandet
- strukturen i barnets plan för småbarnspedagogik, på vilket sätt planen görs upp och utvärderas i samband med stöd
- på vilket sätt samarbetet med barnen och vårdnadshavarna ordnas i samband med stöd
- det mångprofessionella samarbetet, ansvars- och arbetsfördelningen mellan olika aktörer när stöd ordnas och när effekten av stödet följs upp och utvärderas
- åtgärderna vid övergångar och praxisen för överföring av information under den tid som barnet deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten och vid övergången till förskoleundervisningen.

Den lokala planen för småbarnspedagogik ska beskriva det administrativa förfarandet i anknytning till tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel enligt anordnarens beslut.

5.1. Principerna för stöd

Stödet för växande, utveckling och lärande är strukturerat enligt en modell med tre steg. Barnets utmaningar tas i första hand och så tidigt som möjligt upp med vårdnadshavarna. Efter det dryftar man stödbehovet utifrån observationer och bedömningar som gjorts av småbarnspedagogerna, specialbarntädgårdsläraren och vårdnadshavarna. Beslutet om stödnivån fattas av specialbarntädgårdsläraren tillsammans med vårdnadshavarna och småbarnspedagogerna. Vid bestämmandet av vårdnivån är det viktigt att förstå sig på barnets individuella möjligheter att fungera i olika lärmiljöer och olika pedagogiska situationer. Grunden vid planeringen av stödet utgörs av den bild man fått av barnets starka sidor, vad som intresserar och inspirerar barnet samt stödbehoven.

Inom småbarnspedagogiken träffar de anställda familjen dagligen, och samarbetet fortgår ofta länge. Det här bäddar för goda möjligheter att ta tag i utmaningarna och reagera på stödbehovet i ett tidigt skede.

Pedagogerna stöder barnet och familjen i vardagen i småbarnspedagogiken. Ju mindre barn det handlar om, desto viktigare roll har vårdnadshavarna när det gäller att stödja barnet.

Specialbarntädgårdslärarna ansvarar i kommunen för den specialpedagogiska handledningen och sakkunskapen. Expertkompetensen innebär att man ska hålla ett visst avstånd. Specialbarntädgårdsläraren handleder, ger konsult hjälp, utbildar, skapar modeller, utvärderar och rekommenderar stödåtgärder. Hen tar ställning till intagning av barn och assistentbehov. Specialbarntädgårdsläraren hjälper personalen att förstå orsakerna och bakgrunden till barnets beteende. Det här hjälper pedagogerna att visa större värme i kontakten med barnet. Personalens observerar barnen, och redan när en av småbarnspedagogerna känner oro för ett barn, ska man kontakta specialbarntädgårdsläraren. Personalen kan konsultera specialbarntädgårdsläraren också då vårdnadshavarna blir oroliga eller uppmana dessa att själv kontakta specialbarntädgårdsläraren. Specialbarntädgårdsläraren bör bjudas in till gruppen minst en gång årligen.

Ibland måste experter från andra familjetjänster kopplas in för att stödja barnet och familjen. Inom småbarnspedagogiken samordnas detta planmässiga samarbete av specialbarntädgårdsläraren. Målet är att förebygga att stödbehovet ackumuleras och insättandet av stödet drar ut på tiden. Specialbarntädgårdsläraren bör känna till alla omständigheter i anknytning till stödet för barnet, såsom utlåtanden, kontakter med sakkunniga osv.

I Grankulla arbetar en arbetsgrupp för specialbarntädgårdslärare över språkgränserna. Gruppen utvecklar specialsmåbarnspedagogiken i Grankulla samt det mångprofessionella samarbetet för att stödja barn och familjer, vid behov tillsammans med experter från stadens familjeservice. Chefen för småbarnsfostran fattar tjänsteinnehavarbeslut om assistentresursering och andra strukturella stödåtgärder för varje verksamhetsår efter att ha hört TJR-gruppen.

Verksamhet för förebyggande och tidigt stöd

Den öppna familjeverksamheten har som mål att verka som en tjänst med låg tröskel för att främja familjernas välbefinnande. Den öppna familjeverksamheten har kopplat in aktörer från olika områden enligt modellen för ett familjecenter. Familjerna kan träffa varandra på en egen mötesplats för att vara tillsammans och ägna sig åt aktiviteter samt få tidigt stöd och vägledning i frågor som de grubblar över. En av den öppna familjeverksamhetens viktiga värderingar är familjernas delaktighet. Verksamheten stöder också invandrarfamiljernas integration särskilt när familjen kommer till kommunen, innan dagvårdsstarten. Samarbetet med barnrådgivningen är intensivast inom den öppna familjeverksamheten. Vid behov kan familjerna hänvisas till övriga närtjänster eller specialiserade tjänster. Den öppna familjeverksamheten bygger på ett nätverk av olika aktörer (bildningen, social- och hälsovården och tredje sektorn) och erbjuder lättillgänglig hjälp i rätt tid.

Verksamhetsformerna i familjeverksamheten består av individuellt arbete med familjen, gruppstöd, föräldragrupper, grupper för samspelslekar, familjeträning och stöd till familjen då barnet börjar på daghem osv. Ett barn som behöver stöd och hens familj har tillgång till den konsulterande specialbarntädgårdsläraren tjänster också inom den öppna familjeverksamheten. Att vårdnadshavarna ges stöd i sitt föräldraskap och hjälp med att orka är viktigt i allt arbete. I föräldragrupperna kan behandlas bl.a. frågor relaterade till barnets utveckling, interaktionen mellan barnet och föräldrarna, parrelationer, hur vårdnadshavarna ska klara vardagen mm.

Föra barnen på tal-samtal enligt metoden ”barn och familj i samspel” har i Grankulla implementerats som en gemensam verksamhetsrutin för hela kommunen. Avsikten med samtalen är att tillsammans med vårdnadshavarna stanna upp och fundera på hur familjens vardag ser ut ur barnets synvinkel. Ett samtal förs alltid när ett nytt barn börjar på daghemmet. Därtill ges vårdnadshavarna möjlighet till ett samtal alltid när de önskar det.

Gruppen för familjearbete är en mångprofessionell sammansättning med personer från social- och hälsovården och bildningssektorn. Även småbarnspedagogiken är representerad i gruppen. Gruppen har som mål att bemöta familjernas stödbehov snabbt och med framförhållning. Arbetet är mål- och resursinriktat och utgår från familjernas behov.

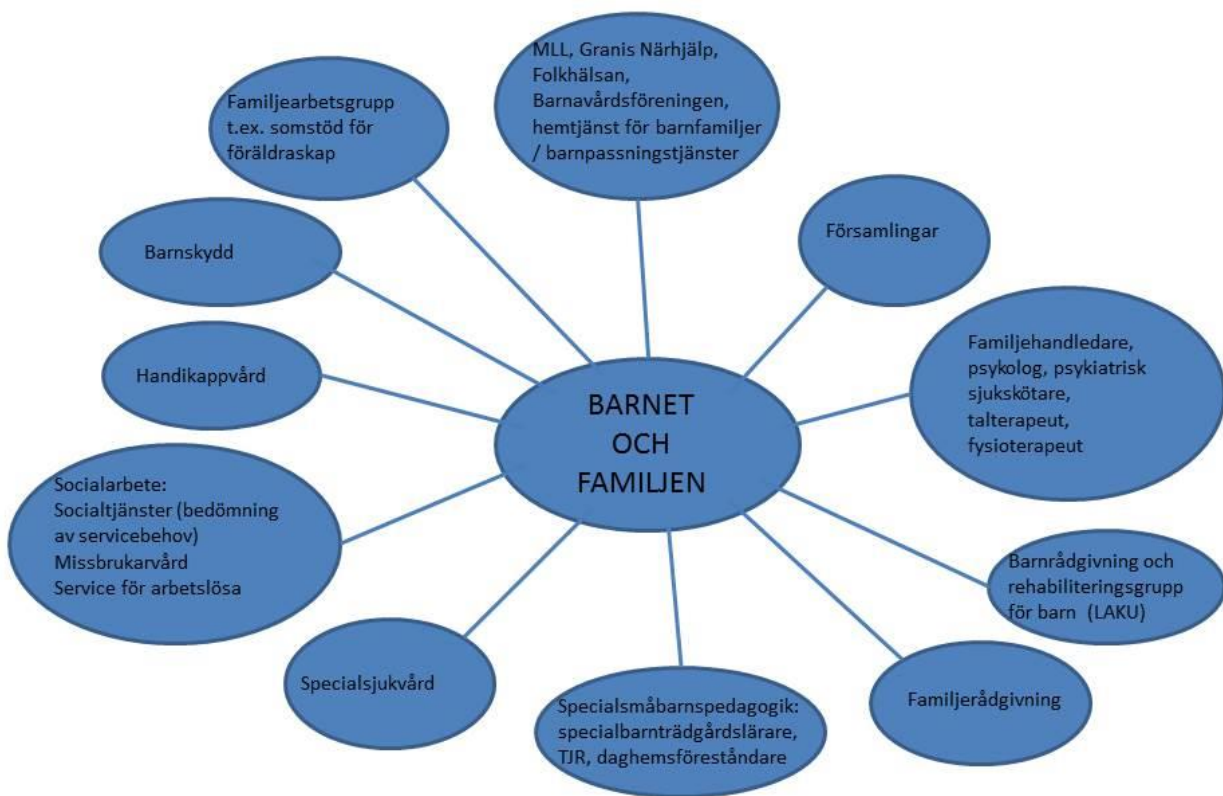
Den omfattande hälsoundersökningen i 4 års ålder genomförs i samarbete med familjen och rådgivningen. Ett centralt mål är att utreda hur familjen mår.

Bedömning av behovet av socialservice: Anställda inom småbarnspedagogiken är förpliktade att be en socialarbetare om bedömning av servicebehovet på en blankett som finns på webben, om de upptäcker att en familj behöver mångprofessionellt stöd.

http://www.kauniainen.fi/files/9552/sosiaalihuoltolain_mukainen_pyynto_tuen_tarpeen_arvioimiseksi.pdf

5.2 Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stödet

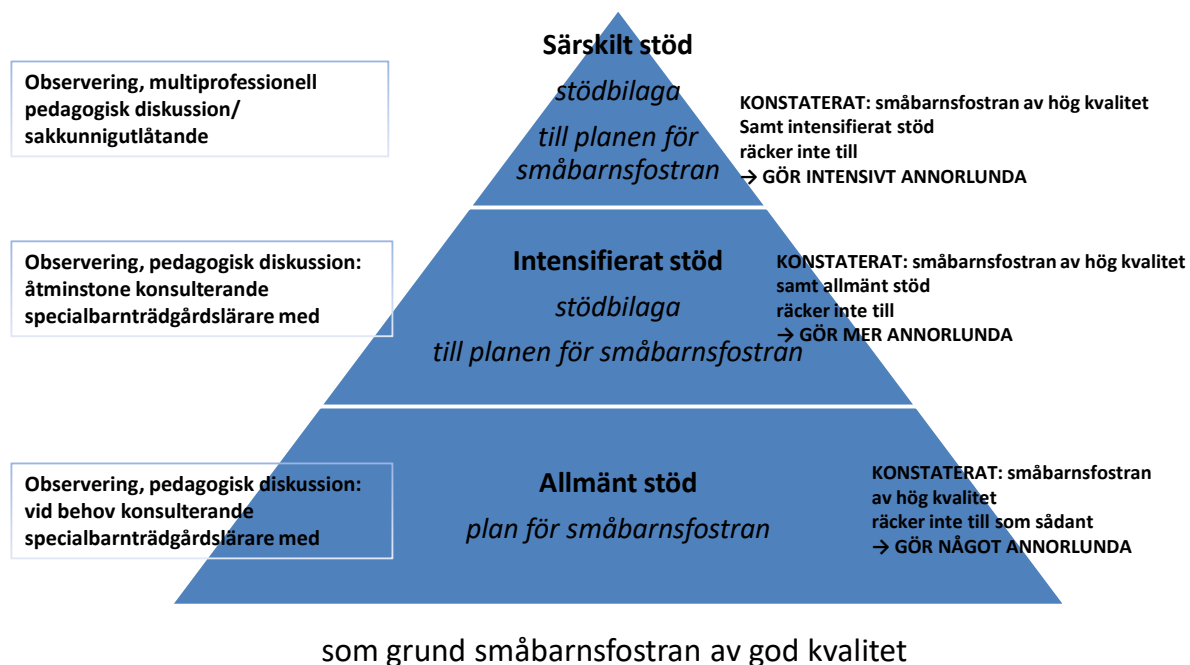
En god småbarnspedagogik förutsätter mångprofessionellt samarbete med olika aktörer. Under den tid barnet får stöd accentueras behovet av samarbete med vårdnadshavarna, och man observerar regelbundet hur barnet utvecklas och hur stödet fungerar. Vid behov ändras rutinerna. Det mångprofessionella samarbetet syftar framför allt till att främja barnets och familjens välbefinnande, identifiera eventuella risker och börja bearbeta dem så tidigt som möjligt.

Figur 1: Mångprofessionellt samarbete under stödtiden

5.3 Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken

Nivån för stödet ses över, när barnets stödbehov verkar ha förändrats eller de stödmetoder som tillämpats inte räcker till. Utgående från bedömningen kan barnet röra sig antingen uppåt eller neråt på stödtrappstegen.

All verksamhet i samråd med **FÖRÄLDRARNA**

Figur: 2: Stödnivåerna

5.4 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stödet

Avsikten med planen för småbarnspedagogik är att bättre lära känna barnet och finna de bästa möjliga sätten att främja barnets välbefinnande och lärande. Dessutom är planen avsedd att bidra till samarbetet med familjerna med hjälp av en mångsidig och djuplodande dialog. Planen är ett praktiskt verktyg som styr pedagogernas verksamhet i enlighet med målen. Måluppfyllelsen bedöms tillsammans med vårdnadshavarna i regel på våren. Det är viktigt att också utvärdera pedagogens verksamhet. Uppföljning och utvärdering görs utifrån iakttagelser, dokumentering och kännedom om barnet. Utvärdering görs dagligen, och rutinerna ändras om det inte sker framsteg i barnets utveckling.

Planen för småbarnspedagogik är ett officiellt dokument som omfattas av personuppgiftslagen. Allmänt taget tar man in saker som gäller barnet i planen. Dessa saker diskuteras med vårdnadshavarna. Om det kommer fram divergerande åsikter mellan personalen och vårdnadshavarna, ska detta tecknats ned i planen efter att vårdnadshavarna hörts.

Det är viktigt att inte använda för mycket beskrivande ord som inte berättar någonting. Vid nedtecknandet ska man försöka fånga det väsentliga och aldrig glömma att vara objektiv och artig (ex. oartigt: "A. klarar inte av gemensamma lekar"; jfr artigt: "A. övar gemensamma lekar med hjälp av en vuxen"). Planen för småbarnspedagogik kan i fortsättningen fungera som ett slags utlåtande inom den specialiserade

sjukvården, vid vårdnadstvister och även i kommunens rehabiliteringsarbetsgrupp för barn. Det är också viktigt att illustrera med exempel för att göra planen konkretare. I planen för småbarnspedagogik frågar man också hur familjen klarar av vardagen, och i enlighet med socialvårdslagen riktar man vid behov en begäran om bedömning av familjens servicebehov till socialvårdsmyndigheterna. Detta behöver dock inte tecknas ned planen för småbarnspedagogik.

Det är rekommendabelt att på förhand planera samtalet om planen för småbarnspedagogik. Pedagogen inleder samtalet med att berätta om målet och tidtabellen. Det är bra att börja med att diskutera vardagliga saker i positiva ordalag. På det sättet skapar man en god stämning, som gör det möjligt att lyfta fram även svåra frågor. Det är viktigt att pedagogen skapar en trygg och förtroendefull atmosfär för samtalet. Då oroväckande frågor måste lyftas fram, ska man alltid på förhand fundera på vad man kan erbjuda som stöd för barnet och vårdnadshavarna och vart de eventuellt ska hänvisas. Positiva saker bör lyftas fram flera gånger och med eftertryck. Men det är också viktigt att ta upp det som eventuellt väcker oro. (Till exempel så här: "Jag oroar mig för det här och det där. Jag förstår att ni kanske inte instämmer i allt. Jag vill ändå diskutera alla de här frågorna med er, eftersom det är viktigt att tillsammans fundera på vad som kunde göras åt de här sakerna.") Samtalet bör avslutas i en positiv, varm anda. Till slut ska man göra ett kort sammandrag av de viktigaste punkterna i samtalet. Man ska också berätta att teamet kommer att få ett sammandrag. Det är viktigt att poängtera att personalen har tystnadsplikt. (dessa stycken kan flyttas till anvisningen)

Under det samtal som förs på våren om planen för småbarnspedagogik ska man komma överens om överföring av information med sikte på barnets bästa och med iakttagande av lagen. Den information som är väsentlig för att ordna undervisning för barnet överförs. Vid behov förs samtalet tillsammans med vårdnadshavarna för att åstadkomma en god samarbetsrelation. Även här är det viktigt att be vårdnadshavarna om lov för informationsöverföring.

Verktygslåda:

- Hembesök
- Mjuklandning
- Diskussioner om fostran, effektiverade vårdnadshavarträffar, Föra barnen på tal-samtal
- Konsultation
- Samspelslekgrupper för barn
- Gemensamma perioder med samspelslek för barn och förälder
- Metoder för träning av barnets verbala färdigheter
- Metoder för träning av barnets emotionella och sociala kompetens
- Drama och sagotering
- Terapeutisk sandlek
- KKK-träningsprogrammet (kroppskännedom, kontakt, kommunikation)
- Olika AAC-metoder (alternativa kommunikationsmetoder, ex. stödtecken, bildkort)
- Informations- och kommunikationsteknik (pekplattor, datorer, Taikofon mm.)
- Stöd för barn med finska som andra språk
- Verksamhet i smågrupper
- Mungympa
- Andra bedömningsmetoder

6. SMÅBARNSPEDAGOGIK SOM BASERAR SIG PÅ EN ALTERNATIV PEDAGOGIK ELLER EN SÄRSKILD ÅSKÅDNING

All småbarnspedagogisk verksamhet ska följa de allmänna mål och riktlinjer som fastställs i lagen, i överenskommelser och i dessa grunder för planen för småbarnspedagogik. Dessa mål och riktlinjer gäller även småbarnspedagogisk verksamhet som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning.

Anordnaren av småbarnspedagogik kan erbjuda småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en alternativ pedagogik eller särskild åskådning. Sådana är till exempel Steiner-, Montessori-, Freinet- och Reggio Emilia pedagogiken, eller småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en viss åskådning.

Då vårdnadshavaren väljer en småbarnspedagogisk tjänst som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning ska vårdnadshavaren få tillräckligt med information om verksamhetens särskilda mål och värderingar.

6.1 Frågor som avgörs på lokal nivå

Den lokala planen som baserar sig på en alternativ pedagogik eller särskild åskådning kan ha sin egen särprägel men får inte stå i konflikt med lagstiftningen om småbarnspedagogik eller med grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Utöver det som tidigare fastställs i grunderna för planen för småbarnspedagogik ska anordnaren av småbarnspedagogik i sin plan besluta och beskriva

- vilka aspekter inom den alternativa pedagogiken eller den särskilda åskådningen kompletterar småbarnspedagogikens värdegrund, pedagogiska principer och lösningar
- på vilket sätt dessa aspekter syns i verksamhetskulturen, i arbetssätten och i den pedagogiska verksamheten.

7. UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

Syftet med utvärderingen av verksamheten är att stödja genomförandet av lagen om småbarnspedagogik och planerna för småbarnspedagogik samt att utveckla småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska enligt lagen om småbarnspedagogik utvärdera sin verksamhet samt delta i utomstående utvärdering av sin verksamhet.⁸² Utvärderingen av verksamheten ska genomföras på eget initiativ, systematiskt och regelbundet. Med hjälp av utvärderingen ska kvaliteten på småbarnspedagogiken främjas, verksamhetens styrkor och utvecklingsbehov synliggöras och verksamheten utvecklas.

7.1 Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten

Syftet med utvärderingen av den pedagogiska verksamheten är att utveckla småbarnspedagogiken och förbättra förutsättningarna för barnens utveckling och lärande⁸³. Uppföljning, regelbunden utvärdering och utveckling av den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik är en del av detta uppdrag. Verksamheten inom småbarnspedagogiken ska utvärderas och utvecklas på nationell nivå samt ur anordnar-, enhets- och individperspektiv.

Utvärderingen på nationell nivå har som uppdrag att stödja anordnarna av småbarnspedagogik i frågor som rör utvärdering och kvalitetshantering⁸⁴. De nationella utvärderingarna främjar utvecklingen av småbarnspedagogiken på lokal, regional och nationell nivå. Resultaten från utvärderingarna kan även användas i internationella jämförelser. De utomstående utvärderingarna kan också genomföras av andra aktörer eller som internationella utvärderingar.⁸⁵

Anordnaren av småbarnspedagogik ska regelbundet följa upp och utvärdera planerna för småbarnspedagogik och hur de har genomförts inom de olika verksamhetsformerna. Anordnaren av småbarnspedagogik bestämmer själv vilka metoder som ska användas vid utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå. Det är viktigt att de lokala beslutsfattarna, vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken har aktuell information om hur småbarnspedagogiken genomförs och om dess kvalitet. De centrala resultaten av utvärderingarna ska publiceras⁸⁶. Utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå är en central del av ledarskapet och av utvecklingen inom den småbarnspedagogiska verksamheten på lokal nivå. Barnen och deras vårdnadshavare ska regelbundet ges möjlighet att delta i utvärderingen av småbarnspedagogiken⁸⁷.

Personalens målinriktade och systematiska självvärdering har en central roll i att upprätthålla och utveckla kvaliteten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen kan fokusera på bland annat

⁸² Lag om småbarnspedagogik 9 b §

⁸³ Lag om småbarnspedagogik 9 b §

⁸⁴ Lag om småbarnspedagogik 9 b §

⁸⁵ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 9 b §, s. 22

⁸⁶ Lag om småbarnspedagogik 9 b §

⁸⁷ Lag om småbarnspedagogik 7 b §

personalens kommunikation med barnen, stämningen i gruppen, pedagogiska arbetssätt, verksamhetens innehåll eller lärmiljöerna.

Utvärderingen på individnivå grundar sig på lagen om småbarnspedagogik och innebär utvärdering av hur barnens planer för småbarnspedagogik genomförs. Det är alltid viktigt att utvärdera genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik innan en plan för barnet uppdateras. I samband med utvärderingen ska barnet, vårdnadshavaren och personalen fundera över hur verksamhetens mål och de överenskommelser som man gemensamt skrivit in i planen har beaktats och uppnåtts i verksamheten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen av barnets plan för småbarnspedagogik är också ett sätt att stödja barnets lärande och välbefinnande. Denna del av utvärderingsuppdraget beskrivs närmare i kapitel 1 och 5.

De frågor som ska avgöras på lokal nivå och som beskrivs i slutet av varje kapitel i grunderna för planen för småbarnspedagogik, ska styra utarbetandet av den lokala planen samt utvärderingen och genomförandet av den. Anordnaren av småbarnspedagogik ska granska sin plan för småbarnspedagogik och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet. Även de lokala behoven och resultaten från utvecklingsarbetet styr utvärderingen.

7.2 Frågor som avgörs på lokal nivå

Den lokala planen för småbarnspedagogik ska precisera de principer och förfaranden för utvärderingen som beskrivs i grunderna för planen för småbarnspedagogik. I de lokala planerna för småbarnspedagogik ska beslutas och beskrivas

- på vilket sätt genomförandet av planen för småbarnspedagogik följs upp, utvärderas och utvecklas inom de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogiken
- på vilket sätt responsen som fås av barnen, vårdnadshavarna och andra samarbetspartner samlas in och används för att upprätthålla och förbättra kvaliteten
- hur de centrala resultaten av utvärderingen publiceras.

För utveckling av verksamheten krävs teamplanering, regelbundna personalmöten och föräldramöten. Ett bra sätt att dela med sig av vad som händer på daghemmet är att ha veckohäften och månadsblad. Alla barn har en individuell plan för småbarnsfostran. Pedagogiska utvecklingssamtal är viktiga för att kunna erbjuda möjligast individuell dagvård i samråd med vårdnadshavarna.

Regelbundna utvecklingssamtal minst en gång per år ordnas för varje medarbetare tillsammans med förmannen. Tanken med utvecklingssamtalen är bl.a. självvärdering och att fundera på arbetsförmåga.